

Nr 284.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fortsatt verksamhet för hindrande och uppdragande av spioneri m. m.; given Stockholms slott den 3 maj 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

GUSTAF.

Eije Mossberg.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 maj 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför statsrådet Mossberg.

I. Inledning.

För hindrande och uppdragande av spioneri-, förräderi- och sabotagebrott m. m. har under kriget en särskild polisorganisation, allmänna säkerhetstjänsten, varit verksam. I samband med krigshändelsernas upphörande

begränsades organisationens omfattning. En fullständig avveckling av den samma ansågs emellertid då ännu icke kunna ske.

Allmänna säkerhetstjänsten står under ledning av säkerhetschefen. Under denne lyder ett kansli, som ursprungligen omfattat tre byråer, nämligen centralbyrån (för post-, telefon-, telegram-, radio- och samfärdskontroll), spaningsbyrån (för spaning efter landsskadliga brott och förövare av sådana brott) samt expeditionsbyrån (för ekonomiska och administrativa frågor). Centralbyrån har numera indragits. Av byråns uppgifter fortbestår alltjämt radiokontrollen, vilken överförs till spaningsbyrån. Sistnämnda byrå arbetar i övrigt i huvudsakligen samma former som under kriget. Å expeditionsbyrån sysselsätts för närvarande endast två personer.

För spaningsverksamheten har riket indelats i sju med militärområdena sammanfallande övervakningsområden, vart och ett med en övervakningschef i spetsen. Varje övervakningschef utom den i sjunde övervakningsområdet (Gotlands län) har till sitt förfogande i den stad, varest han varit placerad, haft en övervakningsavdelning, vanligen bestående av polismän från de kommunala poliskårerna och statspolisen ävensom skrivbiträden, varjämte i vissa andra städer funnits smärre dylika avdelningar. Å en del orter, bland andra Stockholm, är spaningsavdelning alltjämt inrättad. Vid avdelningen i Stockholm föres ett för säkerhetstjänsten i riket gemensamt centralregister rörande verksamheten. Detta register — vilket grundar sig på rapporter och meddelanden från de lokala polisorganen och andra myndigheter, anmälningar från allmänheten m. m. — har till huvudsaklig uppgift att tillhandahålla spaningsorganen nödigt material.

Genom beslut den 27 september 1945 tillkallade jag underståthållaren Martin Wahlbäck att såsom sakkunnig inom socialdepartementet biträda med utredning av vissa i samband med avveckling av allmänna säkerhetstjänsten uppkommande spørsmål. Wahlbäck har i anledning härav den 4 februari 1946 överlämnat en *promemoria angående den fortsatta avvecklingen av den allmänna säkerhetstjänsten samt därmed sammanhängande frågor*. Promemorian innehåller förslag rörande avvecklingens praktiska genomförande och angående handhavandet under fredstid av de uppgifter i fråga om hindrande och uppdagande av spioneri m. m., vilka ansetts icke kunna nedläggas.

Över promemorian ha yttranden avgivits av överbefälhavaren, chefen för försvarsväsendets radioanstalt, överståthållarämbetet — efter hörande av Stockholms stad — länsstyrelsen i Malmöhus län — efter hörande av landsfogden i länet — länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län — efter hörande av poliskammaren i Göteborg och biträdande övervakningschefen i Göteborg — länsstyrelsen i Norrbottens län — efter hörande av landsfogden i länet — statspolisintendenten, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, statskontoret, riksarkivet samt föreningen Sveriges landsfogdar.

II. Den sakkunniges förslag.

A. Förslag angående ny organisation för hindrande och uppdagaude av spioneri m. m.

Den sakkunnige.

Rörande behovet av polispersonal för angivna ändamål anför den sakkunnige.

Före säkerhetstjänstens tillkomst fanns i vårt land — bortsett från en till numerären obetydlig avdelning inom Stockholms poliskår — icke någon polisorganisation med speciell uppgift att beivra landsskadliga brott. Det låg sålunda uteslutande de lokala polisorganisationerna att ha sin uppmärksamhet riktad på dessa brott på samma sätt som på brott av annat slag.

Antalet under perioden mellan de båda världskrigen i vårt land beivrade landsskadliga brott var, såsom ett studium av den officiella statistiken ger vid handen, ytterligt ringa. Att härav draga några slutsatser rörande den faktiskt förefintliga spioneri- och underrättelseverksamheten i vårt land under mellankrigsperioden torde emellertid vara felaktigt. Med hänsyn till de allmänpolitiska förhållandena under periodens förra del torde man måhända för dessa år vara berättigad draga vissa slutsatser i angiven riktning. Men däremot kan man, med den kännedom som numera förvärvats rörande exempelvis den tyska spioneriorganisationens engagerande av tyska affärsmän, turister och andra resenärer härstädes i spioneri- och underrättelseverksamhet, med ganska stor bestämdhet göra gällande, att en omfattande dylik verksamhet förekom här i landet under tiden närmast före andra världskrigets utbrott.

Att en omfattande spioneriverksamhet sålunda sannolikt kunnat bedrivas härstädes utan att bli uppdagad kan väl ha sin grund i flera olika omständigheter. Men det torde vara otvivelaktigt, att ett av huvudskälen härtill är de landsskadliga brotternas särskilda karaktär ur spaningssynpunkt. Skillnaden mellan spaningsarbetet vid de landsskadliga brotten och vid övriga brott har sagts ligga däri, att polisen i förra fallet har i första hand att upptäcka själva brottet, medan brottet eljest utgör ett känt faktum och strävandena direkt gå ut på att få reda på dess föröfvare. Ehuru påståendet är något tillspetsat och därför ej undantagslöst har giltighet, giver det dock uttryck för den riktiga iakttagelsen, att det råder en bestämd karaktärsskillnad i fråga om sättet för spaningsarbetets bedrivande mellan de landsskadliga brotten och övriga brott. Polisen måste i följd härav på ett helt annat sätt än när det gäller exempelvis egendoms- och misshandelsbrott vara aktivt verksam för att utforska deras förhållanden som kunna misstänkas vara verksamma såsom agenter eller spioner.

Varje försök att bedöma frekvensen under den närmare framtiden av landsskadliga brott i vårt land måste lida av en höggradig osäkerhet. Man kan emellertid icke bortse från att det allmänna utrikespolitiska läget är mera spänningsfyllt nu än under åren närmast efter första världskriget. Detta förhållande ger i och för sig stöd åt antagandet att underrättelseväsendet bland främmande makter kommer att vara aktivt verksamt jämväl under de kommande åren. Vårt lands läge är icke sådant, att denna verksamhet skulle kunna antagas icke komma att beröra oss. Tvärtom torde vi få räkna såväl med direkt på vårt land riktad underrättelseverksamhet som därmed, att vårt land utväljes till basområde för utforskande av förhållanden, som beröra en tredje makt.

Då man alltså enligt den sakkunniges mening måste utgå ifrån att spioneri- och underrättelseverksamhet kommer att bedrivas i landet jämväl i fortsättningen, uppstår frågan vilka organisatoriska åtgärder beträffande polisväsendet, som i anledning därav kunna vara erforderliga. I första hand gäller då att överväga, om *allmänna säkerhetstjänsten* bör bestå. Här om anför den sakkunnige.

Tillskapandet av allmänna säkerhetstjänsten utgjorde en åtgärd, som innebar ett kraftigt avsteg från den för den svenska polisorganisationen utmärkande principen att varje polisdistrikt har ett ombesörja inom distriktet erforderlig polisverksamhet. Utan att därmed värdet av vår på kommunal grund byggda polisorganisation underskattas måste med den erfarenhet, som nu står till buds, framhållas såsom sannolikt, att vår ordinarie polisorganisation icke skulle ha mäktat under krigsåren åstadkomma samma resultat i fråga om uppdragandet av spioneri- och underrättelseverksamhet som säkerhetstjänsten.

Skälen för att under de extraordinära förhållanden, som rått under de gångna åren, uppbygga en särskild statlig polisorganisation för bekämpande av de landsskadliga brotten ha emellertid icke samma bärkraft under mera fredliga förhållanden. I varje fall torde frågan, huruvida några särskilda åtgärder av mera definitiv natur äro erforderliga i ifrågavarande hänseende, böra ses i ett större sammanhang och lämpligen böra övervägas i samband med den aktuella reformeringen av polisväsendet i dess helhet.

På grund av det anförda föreslår den sakkunnige, att säkerhetstjänsten skall upphöra vid ingången av budgetåret 1946/47.

Den i säkerhetstjänstens regi bedrivna *spaningsverksamheten* skulle där efter återgå till de ordinära polisorganen. I främsta rummet bleve det polisen i städerna, dit brotten huvudsakligen lokaliserades, som finge taga befattning därmed.

Med hänsyn dels till de för landet särskilt allvarliga konsekvenser, som kunna följa av en opåttalt bedriven främmande underrättelseverksamhet, dels ock till den särartade naturen av det polisiära spaningsarbetet på detta område är det emellertid enligt den sakkunniges mening nödvändigt efterse, huruvida några mera begränsade åtgärder äro erforderliga för höjande av spaningsarbetets effektivitet.

Beträffande detta spörsmål framhålles, att kommunerna i stort sett motsvarat det förtroende, som visats dem genom att statsmakterna låtit polisväsendet omfattas av den kommunala självbestämmanderätten. Lagstiftningen hade dessutom lagt visst maktmedel i statsmyndigheternas händer genom att länsstyrelse, om ett polisdistrikt skulle uppenbarligen åsidosätta sina åligganden enligt polislagen, ägde att meddela föreläggande för distriktet att vidtaga erforderlig åtgärd samt därvid stadga och utdöma vite. Även i fråga om de landsskadliga brotten syntes detta maktmedel vara tillräckligt under förutsättning, att länsstyrelserna hade sina uppmärksamhet riktad på polisdistriktens handhavande av denna del av polisverksamheten och ej tvekade att hävda statsintresset i fall av ovillighet från kommunalmyndigheternas sida att ställa nödiga medel till förfogande.

Den sakkunnige anser emellertid, att kommunerna behöva visst stöd vid

fullgörandet av berörda uppgifter. Då den landsskadliga verksamheten i vissa fall kunde vara lokaliserad till mindre samhällen eller till landsbygden, vore det nämligen icke uteslutet, att spaningsarbetet bleve anförtrott åt personal, som hade föga eller ingen rutin rörande de speciella problem, som vore förknippade med detta arbete, t. ex. med kontraspionage. Om verksamheten hade förgreningar å olika håll i landet, bleve det den lokala polismyndigheten å varje särskild ort, som finge ansvaret för den del av polisverksamheten, som vore lokaliserad till sagda ort. Vidare krävde kontraspionageverksamheten ett kontinuerligt aktivt handlande från polisens sida i betydligt större utsträckning än i fråga om annan kriminalpolisverksamhet. En polisorganisation, som saknade möjlighet att få en samlad överblick över underrättelseverksamhetens olika förgreningar, finge anses därigenom äga minskade förutsättningar för framgångsrik spaning. De svagheter, som vidlåde en sådan ordning, syntes den sakkunnige vara alltför allvarliga att utan vidare kunna förbigås.

Den sakkunnige har på grund härav funnit det nödvändigt, att åt ett särskilt centralt organ uppdrages att vid sidan av de ordinarie polisorganen följa händelseutvecklingen på ifrågavarande område samt med råd och anvisningar bistå de kommunala polismyndigheterna. Det centrala organet skulle i förhållande till dessa myndigheter endast vara rådgivande. Det skulle sålunda ej ha någon särskild poliskader till sitt förfogande och ej heller utrustas med sådana befogenheter som att företaga anhållande, förordna om husrannsakan eller dyligt. Erfarenheten talade enligt den sakkunniges uppfattning för att det oaktat de av centralorganet framförda synpunkterna på uppkommande spørsmål skulle komma till sin rätt samt att ett smidigt och fruktbarande samarbete skulle kunna ordnas med de lokala polismyndigheterna.

Beträffande frågan om vilken myndighet, som bör utses till centralorgan, anföres, att då en stor del av spioneribrotten hade anknytning till huvudstaden, inom vars polispersonal en betydande erfarenhet på området kunde beräknas städse finnas samlad, det låge nära till hands att uppdraga åt Stockholms stads polisdistrikt att handhava den ifrågavarande uppgiften. Staden skulle då erhålla gottgörelse härför av statsmedel jämlikt 15 § 1 mom. polislagen. Den sakkunnige ansåge emellertid övervägande skäl tala för att uppgiften anförtroddes åt statspolisintendenten. Redan nu förekomme ej sällan, att de lokala polismyndigheterna vid uppkommande behov av rådgivning i speciella frågor hänvände sig till statspolisintendenten och att denne under hand till lokala polismyndigheter framförde önskemål rörande lämpligaste handlingssättet i fall, då behovet av ett enhetligt uppträdande från skilda polismyndigheters sida varit särskilt framträdande eller synpunkter ansetts behöva framföras, som grundade sig på informationer, vilka ej ståt den lokala myndigheten till buds. Det syntes därför i allmänhet komma att te sig naturligt, att statspolisintendenten lämnade anvisningar jämväl på förevarande område. För en sådan anordning talade ock, att det vore ett utpräglat statsintresse, som föranledde organets tillskapande.

För den händelse åt statspolisintendenten skulle uppdragas att fungera såsom centralorgan borde han, enligt vad i promemorian föreslås, övertaga det nu av allmänna säkerhetstjänsten förda centralregistret. Till biträde borde statspolisintendenten erhålla en kvalificerad arbetskraft, som uteslutande ägnade sig åt hithörande uppgifter och även kunde tjänstgöra såsom ställföreträdare för intendenten.

Den sakkunnige förordar vidare, att vid statspolisintendentens sida ställes ett råd av tre personer. Härom anföres.

Erfarenheten under de år, som säkerhetstjänsten verkat, har givit vid handen, att säkerhetstjänsten många gånger ställts inför situationer, vilka krävt ett bedömande från andra utgångspunkter än för de polisiära myndigheterna gängse. I främsta rummet åsyftas den omständigheten, att såsom en följd av att det är brott av politisk art som säkerhetstjänsten har att inrikta sin verksamhet mot, denna får en politisk betoning eller åtminstone förutsätter insikter i politiska frågor, såväl in- som utrikespolitiska. Därtill kommer, att de överväganden, inför vilka säkerhetstjänstens ledning ställes även bortsett från deras eventuella politiska betoning, ofta äro av synnerligen intrikat natur och kräva ett bedömande av ömtåliga psykologiska faktorer.

Väl kan betydelsen av att det på nu ifrågavarande område verkamma polisorganet är ur anförda synpunkter skolat för sina uppgifter sägas vara mindre, sedan krigshändelserna avslutats och den vårt land berörande spioneriverksamheten kan antagas därmed ha minskat. Men man kan icke lämna ur räkningen, att vid bekämpandet av de landsskadliga brotten polismyndigheterna — och då särskilt centralorganet — kan komma att ställas inför frågor, vid vilkas avgörande det blir av värde att kunna rådfråga personer med politiskt skolat omdöme eller eljest med större allmän livserfarenhet.

För tillgodoseende av nu anförda synpunkter föreslås, att vid statspolisintendentens sida ställes ett råd, vars yttrande denne har att, såvitt ej på grund av ärendets brådskande beskaffenhet hinder däremot möter, inhämta i sådana på hans handläggning ankommande ärenden rörande spioneri- och underrättelseverksamhet, vilka äro av större vikt eller äga principiell betydelse utöver det enskilda fallet. En sådan anordning bör kunna minska de på sina håll uttalade farhågorna för att sådana delar av polismakten, som äro avsedda för bekämpandet av politiska brott, på grund av bristande kontakt med lekmanneelement icke skola visa tillräcklig förståelse för synpunkter, vid vilka en stadgad och upplyst folkmening efteråt visar sig fästa synnerlig vikt.

Rörande de kvalifikationer, som böra fordras av rådets ledamöter, anser den sakkunnige, att andra önskemål icke behöva uppställas, än att åtminstone huvudparten av ledamöterna utgöres av personer, som äro väl förtrogna med bedömandet av politiska spörsmål. För varje ledamot i rådet bör personlig suppleant finnas.

Den sakkunnige föreslår vidare, att vid sammanträde med rådet protokoll föres, angivande de i sammanträdet deltagande, behandlade ärenden och rådets däri gjorda uttalanden samt, där ledamot det begär, av ledamoten avgivet särskilt yttrande.

Vad beträffar *radiokontrollen* anser den sakkunnige, att denna alltjämt bör för viss tid framåt upprätthållas. Verksamheten skulle dock icke utövas i samma omfattning som under kriget. Den sakkunnige föreslår, att radio-

kontrollen anförtros åt statspolisen. Närmare redogörelse för förslaget i denna del lämnas i en till promemorian fogad hemlig bilaga.

Kostnaderna för ifrågavarande polisverksamhet skulle i vad avser radio-kontrollen — vilken föreslagits överförd till statspolisen — bestridas av statsmedel.

Beträffande verksamheten i övrigt framhålles i promemorian, att polis-distrikten icke kunde anses äga någon rätt till ersättning för den del av polisverksamheten, som hänförde sig till bekämpandet av de landsskadliga brotten. Stockholms stad hade hittills erhållit gottgörelse av statsmedel bland annat för avlönande av ett betydande antal extra polismän, som av staden måst anställas såsom ersättare för polismän, vilka avdelats för tjänstgöring i säkerhetstjänsten. De billighetsskäl, som legat till grund härför, hade emellertid i stort icke längre giltighet, då numera spioneriverksamheten finge antagas hava nedgått och bekämpandet av densamma icke längre skulle tillkomma en statlig myndighet utan återgå på kommunerna. Såsom skäl för fortsatt statsbidragsgivning kunde dock åberopas, att det statliga intresset av en effektiv spaning efter landsskadliga brott vore särskilt utpräglat samt att, vad huvudstaden beträffade, denna intoge en särställning i sin egenskap av centrum för den statliga förvaltningen och därför kunde antagas vara anknytningspunkt för större delen av spioneribrotten. Den sakkunnige ville för egen del icke taga ställning till frågan, huruvida statsbidrag borde utgå till polisdistrikten. Ett definitivt ståndpunktstagande borde enligt hans mening föregås av utredning från vederbörande polisdistrikts sida om kostnadernas storlek.

De kostnader, som enligt förslaget skola åvila staten, beräknas på följande sätt.

För den befattningshavare, vilken skulle förordnas att biträda statspolis-intendenten vid behandling av ärenden angående landsskadliga brott, upptages ett approximativt belopp av 16 000 kronor. Den sakkunnige framhåller emellertid, att, då antalet av de personer, som kunde komma i fråga för befattningen, syntes vara ganska begränsat, lönesättningen icke i förväg borde bindas vid visst belopp utan avgöras främst med hänsyn till löneförmånerna å den tjänst, som befattningshavaren bestrede vid den tidpunkt då förordnandet meddelades honom. Kungl. Maj:t borde därför äga befogenhet att fastställa det arvode, som befundes skäligt. Frågan om befattningshavarens inplacering i lönegrad borde avgöras först sedan erfarenhet vunnits om arbetsuppgifternas omfattning.

För statspolisintendenten föreslås en avlöningsförstärkning av 1 800 kronor om året för de nytillkommande arbetsuppgifterna.

Ledamöterna och suppleanterna i rådet anses böra åtnjuta ett arvode av 25 kronor för varje sammanträde. Då den sakkunnige räknar med 10 sammanträden om året, skulle alltså i arvoden utbetalas sammanlagt 750 kronor.

Centralregistret rörande de landsskadliga brotten skulle närmast under statspolisintendentens ställföreträdare förestås av en till Stockholms statspolisavdelning hörande polisman i kriminalöverkonstapels tjänstegrad. Kostnaden beräknas till 12 100 kronor.

För registrets förande skulle enligt promemorian 12 skrivbiträden anställas. För dessa föreslås ett genomsnittsarvode av 380 kronor i månaden, däri inbegripen den provisoriska löneförbättring, varom förslag förelagts 1946 års riksdag. Den totala kostnaden skulle alltså uppgå till 54 720 kronor.

Vidare borde visst material utmönstras från registret. Därest detta icke kunde ske under innevarande budgetår, borde extra arbetskraft anlitas för ändamålet under budgetåret 1946/47. Med hänsyn till ovissheten om tiden för arbetets utförande har dock den sakkunnige icke beräknat särskilda medel för sådan arbetskraft under sistnämnda budgetår.

Slutligen erfordrades för centralregistret till inköp av vissa inventarier, till expeditionskostnader och andra löpande utgifter, till ersättning åt Stockholms stad för upplåtna lokaler, till städning och lyse samt till telefon ett belopp av (9 425 + 3 600 + 4 700 + 1 950 + 700) 20 375 kronor.

Bortsett från engångskostnaden för anskaffandet av inventarier skulle följaktligen de årliga utgifterna för den ifrågasatta organisationen uppgå till (16 000 + 1 800 + 750 + 12 100 + 54 720 + 20 375 — 9 425) 96 300 kronor.

Härtill komma kostnaderna för radiokontrollen, vilka kostnader för budgetåret 1946/47 beräknas till sammanlagt 495 900 kronor.

Yttranden.

I så gott som samtliga yttranden tillstyrkes, att särskilda anordningar för bekämpandet av landsskadliga brott vidmakthållas även under normala fredsförhållanden. *Drättselnämnden i Stockholm* har dock icke funnit den sakkunniges utredning angående behovet av en fredsorganisation tillfyllest utan ansett närmare undersökningar önskvärda.

Vad angår fredsorganisationens utformning har den sakkunniges förslag, att allmänna säkerhetstjänsten skulle avvecklas den 1 juli 1946 och att därefter — utom beträffande radiokontrollen — uppgifterna skulle återgå till de ordinära polisorganen i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, statspolisintendenten* samt *statskontoret*.

Å andra sidan anser *länsstyrelsen i Malmöhus län*, att det varit mest tillfredsställande, om säkerhetstjänsten kunnat bibehållas i sin nuvarande organisation. Enligt länsstyrelsens mening gäve den allmänna utrikespolitiska situationen fog för antagandet, att omfattningen av landsskadliga brott kunde bli betydade, varför ett eftersättande av polisverksamheten i denna del finge bedömas såsom särskilt allvarligt.

Övriga remissmyndigheter, som yttrat sig i förevarande organisationsfråga, ha icke något att erinra mot allmänna säkerhetstjänstens avveckling men förordar, att hithörande uppgifter omhändertagas av statspolisen eller ock — helt eller delvis — av en särskild statlig polisorganisation.

Så anser *överbefälhavaren*, att verksamheten icke lämpligen borde splittas på polisorgan, vilka på sina håll finge anses relativt svaga eller i varje fall icke ägnade för här åsyftade uppgifter. Särskilt på den egentliga landsbygden vore polisens numerär och kvalifikationer icke avpassade för detta

arbete. Överbefälhavaren förordade därför, att verksamheten fortfarande i viss utsträckning i princip bedreves centralt i statlig regi. Sålunda borde ett särskilt centralt polisorgan finnas med rätt och möjlighet att bedriva spaningsverksamhet i samarbete med de lokala polismyndigheterna. Detta organ borde förfoga över egen polispersonal. Däremot skulle användningen av tvångsmedel såsom anhållande, husrannsakan och beslag ankomma på de lokala polismyndigheterna. Dessa skulle ock vara aktivt verksamma för att bekämpa ifrågavarande brottslighet och ha ansvaret för de ingripanden mot enskilda svenska medborgare eller utlänningar, som kunde finnas nödvändiga.

Överståthållarämbetet framhåller, att de landsskadliga brotten riktade sig mot riket i dess helhet. Bekämpandet av desamma kunde därför icke anses vara ett led i arbetet för skyddande av en stadskommuns invånare mot ofred å gatorna, mot stöld, misshandel och varjehanda slags brott, vilken uppgift av gammalt ansetts vara en lokal angelägenhet för städerna. I den mån den statsfientliga verksamheten vore eller kunde förväntas bliva av den omfattning, att särskilda åtgärder borde vidtagas för bekämpande av densamma, borde därför dessa åtgärder också bekostas av statsverket. Detta uteslöte visserligen icke, att säkerhetsverksamheten ombesörjdes av kommunala polisorgan mot ersättning av statsmedel. Emellertid ställde det sig naturligare, att verksamheten handhades av en statlig polisorganisation. Närmast till hands låge därvid att taga den redan befintliga statspolisorganisationen i anspråk. Härför kunde även rent organisatoriska skäl åberopas, särskilt behovet av en ansvarig central ledning. Om verksamheten förlades till de kommunala polisverken, vore man nödsakad avvara sådan ledning. Förslaget att statspolisintendenten skulle utöva viss dirigerande verksamhet komme nämligen att försätta de lokala polischeferna i en fullständigt ohållbar situation. De skulle ha att formellt på eget ansvar fatta beslut, men i medvetandet om att ett frångående av givna direktiv skulle kunna utsätta dem för allvarlig kritik kunde de föranledas att även mot sin egen uppfattning följa dessa direktiv. Av statspolisintendenten kunde något personligt ansvar icke utkrävas. För uppgifternas överförande till statspolisen talade även den omständigheten, att den brottsliga verksamheten — ehuru i regel lokaliserad till Stockholm eller någon annan större stad — dock ofta sträckte sig över stora delar av landet. Ett ytterligare skäl vore, att behov icke sällan kunde uppkomma att använda den tränade personalen inom de större städerna för spaning och utredning utom deras egentliga tjänstgöringsområden, något som med gällande lagstiftning endast i begränsad omfattning vore möjligt beträffande den kommunala polisen. Slutligen vore att beakta, att, om den nuvarande säkerhetstjänstens verksamhet förlades till de kommunala polisverken, detta komme att ofördelaktigt inverka på polisens förhållande till kommunerna såsom anslagsbeviljande myndigheter, icke blott när det gällde anslag till ifrågavarande arbetsuppgifter utan även till polisverksamheten i övrigt. För poliskåren komme arbetsuppgifterna att utgöra en tung belastning och bidra till att skärpa allmänhetens misstroende mot polismakten i dess helhet.

Det vore härvid att uppmärksamma, att de kommunala myndigheterna för närvarande saknade möjligheter att öva inflytande på personalens rekrytering och utbildning, liksom de icke heller kunde påverka det sätt, varpå polisverksamheten bedrevs.

Överståthållarämbetet har på grund av det anförda kommit till den uppfattningen, att ifrågakvarande verksamhet bör anförtros åt en från den egentliga distriktpolisen fristående organisation, bekostad av statsmedel och underkastad en fortlöpande offentlig kontroll. Ämbetet hemställer om en förnyad utredning i syfte att undersöka möjligheterna att låta uppgifterna handhas av en sådan organisation.

Stockholms stadsfullmäktige ha åberopat av borgarrådsberedningen avgivet yttrande. *Borgarrådsberedningen* har med instämmande i den kritik, som av polisenämnden och drätsel-nämnden i avgivna utlåtanden riktats mot föreliggande förslag, förklarat sig anse, att en ny förutsättningslös utredning av frågan om säkerhetspolisens avveckling borde komma till stånd.

Rörande de synpunkter, som framförts inom polisenämnden, må följande anföras.

Stockholms polisenämnd uttalar, att polisverksamheten för bekämpandet av landsskadliga brott icke kunde anses vara en kommunal angelägenhet utan i första hand vore ett riksintresse. Den polispersonal, som funnes avdelad för verksamheten, borde därför betraktas vara anställd för hela rikets behov och polisdistriktets kostnader för personalen jämlikt 15 § 1. polislagen gottgöras polisdistriktet av statsmedel. Den principiella riktigheten av denna uppfattning funne polisenämnden bestyrkt genom den sakkunniges utredning. Nämnden ville vidare framhålla, att den sakkunniges uttalanden icke tydde på att han hyste tro på möjligheten att nu vidtaga någon större begränsning av den polisstyrka, som begagnades för ifrågakvarande verksamhet. Någon lösning av problemet rörande kostnadernas fördelning mellan staten och kommunerna hade heller icke framlagts.

Polisenämnden påtalar härefter, att statspolisintendentens ställning enligt förslaget vore mycket oklar. Enligt nämndens mening vore det ett oeftergivet krav, att det centrala organet utrustades med kompetens att i verksamheten meddela erforderliga direktiv och ålades därmed följande ansvar. Verksamheten i sin helhet borde naturligen knytas till den befintliga statspolisorganisationen och ingå bland de arbetsuppgifter, vilka tillkomme statspolisens kriminalavdelningar. Icke minst med hänsyn till att de brott, varom här vore fråga, ur lokal synpunkt näppeligen låte sig begränsas utan i betydande omfattning krävde spaningsverksamhet över stora delar av riket, syntes en sådan anknytning vara den närmast till hands liggande lösningen. Erfarenheten från säkerhetspolisens verksamhet under senaste världskrig hade ock enligt nämndens mening givit belägg för nödvändigheten av en mycket intim kontakt med statsmakten i dessa ärenden. En sådan kontakt kunde omöjligt erhållas genom den sakkunniges förslag till organisation.

Polismästaren i Stockholm uttalar, under hänvisning till yttranden av kriminalpolisintendenten A. Zetterquist och föreståndaren för kriminalpolisav-

delningens andra sektion polisintendenten M. Lundqvist, att han, även om principiella skäl talade mot lämpligheten att utbryta vissa arbetsuppgifter ur gällande, kommunalt anordnade polisorganisations verksamhet, likväl med hänsyn till behovet av en central ledning av verksamheten jämte andra omständigheter icke kunde förorda den sakkunniges förslag. Polismästaren ansåge, att i första hand ytterligare utredning borde verkställas beträffande möjligheterna att låta en av statsverket bekostad polisorganisation handhava säkerhetstjänsten. I avbidan på resultatet av en sådan utredning borde den nuvarande organisationen provisoriskt bibehållas.

Även *polisintendenten Zetterquist* anser det ligga närmast till hands, att statspolisorganisationen skulle övertaga ifrågavarande verksamhet i synnerhet som denna organisation tillskapades just för lösandet av vissa nya arbetsuppgifter. Zetterquist fortsätter.

Förklaringen till att de nya arbetsuppgifterna vid det sista världskrigets utbrott icke överläts på statspolisen torde säkerligen ha varit att man då icke ansåg sig ha tid att genom särskild lagstiftning reglera förhållandena på ett liknande sätt som vid statspolisens inrättande skedde beträffande ordningsväsendet och den normala kriminalpolisorganisationen. Då det emellertid nu gäller att avveckla säkerhetstjänstens verksamhet och på andra organ överlåta dess blivande arbetsuppgifter synes det vara i hög grad angeläget att detta icke sker i improvisationens form utan att en lagstiftning genomföres, genom vilken statspolisen i lag ålägges skyldighet att svara för frågor som röra de s. k. landsskadliga brotten samt deras uppdagande och beivrande. Härigenom tillskapar man icke något nytt organ eller någon ny »hemlig polis» utan överför endast de nytillkomna uppgifterna på ett ordinarie, låt vara utökat polisorgan, som från början varit avsett att vara verksamt i hela rikets intresse. Att bekämpandet av de landsskadliga brotten är att betrakta såsom ett utpräglat statsintresse vitsordas av den sakkunnige, som för övrigt i annat sammanhang framhåller, att ett eftersynande av polisverksamheten i fråga om de landsskadliga brotten ur statssynpunkt måste bedömas såsom särskilt allvarligt.

Polisintendenten Lundqvist framhåller, att frågan om den organisatoriska uppbyggnaden av det organ, som skulle fullgöra ifrågavarande arbetsuppgifter, vore beroende av tidsläget i utrikespolitiskt avseende. Under alla förhållanden syntes emellertid, för att tillfredsställande arbetsresultat skulle uppnås, böra fordras, att organisationen hade en central ledning, vilken även borde bära ansvaret för verksamheten. Behovet av en dylik ledning vore särskilt starkt just inom den gren av polisens verksamhetsområde, som numera sköttes av säkerhetstjänsten. De landsskadliga brotten, särskilt spioneri och liknande brott, vore nämligen synnerligen svåra att bekämpa, då de regelmässigt icke gäve sig till känna genom någon påtaglig yttre effekt. Den brottsliga verksamheten sträckte sig vidare ofta över stora delar av riket, och åtgärder för ingripande mot densamma borde därför samordnas av ett centralt organ. För att uppspära och följa verksamheten vore det nödvändigt att fortlopande samla material från olika delar av riket, och detta måste sedan bearbetas, registreras och förvaras hos en central instans. Överhuvud vore det önskvärt att alla spaningsresultat och andra upplysningar samlades i en cen-

tral och att från denna dirigerades de åtgärder, som behövde vidtagas. För de lokala myndigheterna vore det uppenbarligen ett starkt stöd i deras arbete, om de ägde möjlighet att i mera svårbedömbara fall underställa dessa en central myndighets avgörande. Det syntes kunna starkt ifrågasättas, huruvida den centrala ledning, förslaget innebure, vore tillräckligt stark för att erforderlig effektivitet skulle kunna uppnås. Statspolisintendenten skulle endast hava en rådgivande funktion och skulle icke få polispersonal till sitt förfogande. Överhuvud syntes enligt promemorian svårigheter uppkomma att använda polispersonal utom den stad, personalen tillhörde.

Polisintendenten Lundqvist uttalar härefter, att en annan svaghet i förslaget vore oklarheten i fråga om ansvarets fördelning mellan statspolisintendenten och de lokala myndigheterna. Förslaget utsade uttryckligen, att statspolisintendentens ställning endast vore rådgivande, men syntes å andra sidan förutsätta, att de råd och anvisningar han lämnade de lokala myndigheterna skulle av dessa vederbörligen beaktas. Ett sådant system vore icke att rekommendera. Det syntes nämligen lätt kunna alstra motsättningar mellan den myndighet, som gäve, och den, som mottoge direktiven, och vore i varje fall icke ägnat att för de beslutande myndigheterna skapa det stöd, som dessa rimligen borde ha anspråk att räkna på i sin ifrågavarande synnerligen ömtåliga och svårbemästrade verksamhet. Oklarhet i ansvarsfrågan syntes också kunna medverka till att minska allmänhetens förtroende för den organisation, vilken skulle taga befattning med hithörande frågor.

Härefter fortsätter Lundqvist.

Redan det nu anförda torde visa därhän, att ifrågavarande arbetsuppgifter om möjligt böra anförtros åt ett rent statligt organ. Härför tala även andra synpunkter. De landsskadliga brotten rikta sig direkt mot statens existens. Den brottsliga verksamheten är vidare i regel icke bunden till visst polisdistrikt utan sträcker sig över stora delar av riket. I viss mån tala även kostnadsskäl för att brottsundersökningarna i dessa fall böra åläggas statliga organ.

Två utvägar kunna här väljas, nämligen antingen att lägga ifrågavarande verksamhet på ett från de nuvarande polismyndigheterna helt fristående organ eller att låta statspolisen sköta densamma. Det förstberörda alternativet innebär ur rent polisiära synpunkter vissa påtagliga fördelar. Det torde sålunda vara den organisationsform, som bäst tillgodoser kravet på effektivitet i arbetet, och är dessutom ägnat att skapa klarhet i ansvarsfrågan. Då åtalsfrågorna under alla förhållanden synas böra handläggas av de redan bestående ordinarie åtalsmyndigheterna — möjligen bör härvidlag undantag göras för Stockholm — bör samarbetet med den särskilda statliga myndigheten och åklagarna regleras. Detta torde lämpligen ske så, att den statliga myndigheten bedriver utredningen i sin regi, intill dess ett anhållande företagits. Därefter överföres ärendet till åtalsmyndigheten, å vilken det jämväl torde böra ankomma att meddela beslut om fortsatt kvarhållande.

Vad angår det senare alternativet — statspolisens inkopplande — har i promemorian frågan, huruvida och i vilken omfattning de på olika orter i landet stationerade statspolisavdelningarna böra kunna tagas i anspråk för utredningar angående landsskadliga brott, icke berörts. Vid dylikt förhållande torde man äga utgå från att statspolis skall kunna av vederbörande polischef rekvireras för ifrågavarande utredningar under samma förutsättning som

i fråga om övriga brott, d. v. s. i första hand på landsbygden eller i stad, där kriminalpolis ej finnes. Man torde kunna utgå ifrån att i den mån landskadliga brott förekomma i nyss angivna distrikt, statspolis undantagslöst kommer att rekvireras av polischefen. Och då statspolisen sålunda redan i viss omfattning kan antagas bliva tagen i anspråk för ifrågavarande arbetsuppgifter, kan jag icke inse, att det skulle möta några avgörande betänkligheter mot att låta uppgifterna skötas av statspolisen i riket i dess helhet. Härför torde endast en förstärkning av de olika kriminalstatspolisavdelningarna böra ske jämte möjligen, därest så skulle anses lämpligt, en uppdelning av desamma i särskilda kriminalstatspolisavdelningar för vanliga brott och »säkerhetsstatspolisavdelningar» för landsskadliga brott.

Med denna utgångspunkt torde det vara naturligt att göra statspolisintendenten till chef även för »säkerhetsstatspolisen» med skyldighet för honom att på eget ansvar leda och besluta om verksamheten. Uppenbarligen måste statspolisintendenten därvid å vissa orter hava biträde av polisbefäl i polisintendents eller därmed jämförlig ställning. Det sagda innebär en principiell ändring i statspolisintendents åligganden, och förutsätter uppenbarligen, att statspolisintendenten utrustas med exekutiva befogenheter, som han f. n. saknar. Härigenom skulle de kommunala polisorganen helt avkopplas från denna verksamhet. Förhållandet mellan statspolisorganen och åklagarmyndigheten torde böra ordnas på samma sätt som ovan antytts i fråga om den fristående statliga institutionen.

Jag anser övervägande skäl tala för att i stället för att lägga bekämpandet av den landsskadliga verksamheten å den kommunala polisen lösa detta spörsmål enligt ettdera av de alternativ, som nu senast angivits. En närmare utredning om möjligheterna härutinnan synes mig dock önskvärd.

Landsfogden i Malmöhus län finner det ägnat att väcka betänkligheter att företaga en radikal nerskärning av den polisiära beredskapen på ifrågavarande område, innan de utrikespolitiska förhållandena hunnit närmare stabiliseras. Säkerhetspolisen hade under kriget haft stöd av den numera upphävida tvångsmedelslagen och den omfattande försvarsberedskapen. Den polisiära verksamheten komme därför att bliva svårare under fred än under krig. Förslaget att det mera kontinuerliga spaningsarbetet skulle koncentreras uteslutande till de kommunala polisorganen i de största städerna, syntes knappast vara lyckligt. Under fredsförhållanden syntes arbetet få karaktär av allmänt övervakande verksamhet i betydligt större grad än under kriget, då detsamma på helt annat sätt kunde och även måst inriktas på konkreta förhållanden, ofta av överhängande natur. Med den föreslagna anordningen komme polisens arbete att täcka alltför små geografiska områden. En annan för ett effektivt arbete ogynnsam faktor vore den strängt lokalt begränsade kompetensen för de kommunala polisorganen. På grund av det anförda hade landsfogden funnit verksamheten böra organiseras i statlig regi, varvid det låge närmast till hands att anknyta till den redan bestående statspolisorganisationen. Denna organisations personal skulle då i erforderlig utsträckning utökas, varvid de nytillkomna polismännen skulle avdelas för huvudsaklig tjänstgöring med säkerhetspolisarbete. Härigenom skulle även vinnas, att den centrala ledningen lades på statspolisintendenten. Det förefölle vara av vikt, att den centrala ledningen icke blott finge en rådgivande funktion i för-

hållande till de lokala polismyndigheterna utan även tillerkändes befogenhet att under tjänstemannaansvar utöva en verklig ledning av verksamheten samt att därvid fatta beslut om sådana till undersökningsförfarandet hörande åtgärder som exempelvis hus- och kroppsrannsakan, beslag och anhållande av misstänkt person. Enligt landsfogdens mening borde en ny utredning i ärendet komma till stånd.

Poliskammaren i Göteborg framhåller, att särskild, specialutbildad personal syntes böra avdelas för ifrågavarande uppgifter. På grund av personalbristen i polisdistrikten komme spaningsverksamheten för upptäckande av landsskadliga brott säkerligen att framstå såsom en andrahandsuppgift. Verksamheten borde därför icke överlätas på och bekostas av polisdistrikten. Enligt poliskammarens mening kunde det ifrågasättas, om icke verksamheten borde koncentreras till de större städerna med verksamhetsområde jämväl utanför dem. Härvid skulle den nuvarande indelningen i övervakningsområden bibehållas. Förutsättningen för att en sådan organisation skulle kunna vara positivt verksam syntes emellertid vara att en central ledning för densamma förefunnes. Poliskammaren ansåge att frågan borde ytterligare utredas. I avbidan därpå borde säkerhetstjänsten fortbestå.

Biträdande övervakningschefen i Göteborg uttalar, att i den mån särskild polispersonal skulle avdelas för ifrågavarande ändamål statspolisen borde tagas i anspråk härför.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anför.

Redan uppgiftens speciella art fordrar särskilda kvalifikationer av den polispersonal som användes härför. Vidare kan arbetet inom detta slags polisverksamhet aldrig bli fullbordat utan måste vara kontinuerligt igång. Enbart av antydda skäl förefaller det ganska otänkbart att den kommunala polisorganisationen i det hela skulle kunna gå i land med denna polisverksamhet på ett tillfredsställande sätt. För Norrbottens län, som i detta avseende intar en särskilt utsatt ställning med långa landgränser mot två olika riken, framstå dessa olägenheter särskilt kraftigt. Vidare måste det anses anmärkningsvärt att denna viktiga uppsiktsverksamhet — i själva verket ett komplement till försvarsväsendet — icke föreslås inordnad under någon ansvarig högsta ledning; statspolisintendenten och hans biträden jämte det särskilda råd som föreslås skulle ju endast intaga en rådgivande ställning. Det kan för övrigt icke lämnas ur sikte att ifrågavarande polisverksamhet framträder som ett speciellt statsintresse, i följd varav irritation lätt kan tänkas uppstå i fråga om de kommunala polisverkens deltagande i de ökade kostnader som måste medfölja verksamheten i fråga.

Med hänsyn till dessa erinringar kan, enligt länsstyrelsens mening, säkerhetstjänstens uppgifter icke övertagas på det sätt utredningsmannen föreslagit, utan synes frågan böra underkastas ytterligare utredning.

Landsfogden i Norrbottens län anser likaledes, att verksamheten bör anförtros åt statspolisen.

Även *föreningen Sveriges landsfogdar* avstyrker förslaget. Ifrågavarande uppgifter betingades av specifikt statliga intressen och företedde i många hänseenden skiljaktigheter i förhållande till den verksamhet för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, som normalt inginge i polismyndigheternas

uppgift. Man rörde sig här på ett område, som mera kunde sägas angå landets försvar än polisverksamhet i vedertagen mening. Det sagda syntes föreningen rent principiellt tala för att verksamheten borde organiseras i statlig regi. Mot tanken att för dessa uppgifter engagera de kommunala polismyndigheterna kunde emellertid även andra skäl anföras, t. ex. de stridigheter mellan stat och kommun, som ägt rum under säkerhetstjänstens verksamhet, den omständigheten att spaning och andra undersökningsåtgärder i allmänhet ej vore lokalt begränsade utan ofta och därtill samtidigt måste bedrivas inom olika delar av landet, behovet av en central ledning ävensom kravet på politiska, i främsta rummet utrikespolitiska synpunkter. Vid frågans lösande kunde två alternativ övervägas: att i de tre största städerna och på lämplig ort i Norrland inrätta särskilda polisavdelningar, anställda vid de kommunala polis-kårerna för hela rikets behov, eller att å dessa orter inrätta särskilda statspolisavdelningar. Den centrala ledningen kunde i båda fallen anförtros åt statspolisintendenten.

Rörande omfattningen av den nya organisationen uttalar *statskontoret*, att ämbetsverket icke blivit övertygat om behovet av en så omfattande organisation som den av den sakkunnige föreslagna.

Angående det föreslagna centralorganet anför *statspolisintendenten*.

Den svenska statspolisen, som till skillnad från statspolisorganisationer i andra länder icke i något hänseende har karaktär av s. k. politisk polis, är i princip att betrakta såsom en stödorganisation till det kommunala polisväsendet. Frånsett den ringa del av statspolisen, som är avdelad för bekämpande av den olaga sprithanteringen, arbetar statspolisen endast efter rekvisition från polischeferna. Även om statspolisen jämlikt särskild bestämmelse under kriget i ringa utsträckning nödgats avstå vissa polismän till den allmänna säkerhetstjänsten har dock statspolisen såsom organisation icke sysslat med utredningar av de landsskadliga brotten.

Statspolisen har alltid strävat efter och är för övrigt i stor utsträckning beroende av ett gott förhållande till allmänheten. Erfarenhetsmässigt kommer den verksamhet, som avser utredning av de landsskadliga brotten, alltid att hos stora delar av rikets medborgare väcka misstänksamhet och ovilja. Även om utredningsmannen föreslagit att endast statspolisintendenten och icke statspolisorganisationen såsom sådan skulle tilldelas vissa uppgifter i nu förevarande hänseende befarar jag dock på goda grunder att, därest förslaget skulle genomföras, detta på ett ofördelaktigt sätt skulle inverka på och försvåra statspolisorganisationens normala verksamhet. Jag får sålunda avstyrka, att statspolisintendenten tilldelas den av utredningsmannen föreslagna uppgiften. Mera naturligt vore enligt min mening att den för statspolisintendenten avsedda uppgiften tilldelades kriminalpolisintendenten i Stockholm.

I fråga om detaljerna i organisationen har uppmärksamhet vidare ägnats särskilt åt det föreslagna rådet.

Överbefälhavaren anser, att inrättande av ett råd vid statspolisintendentens sida skulle innebära ett allvarligt avsteg från vad hittills gällt i fråga om svensk ämbetsutövning. Det personliga ansvaret för företagna eller underlåtna åtgärder skulle med den föreslagna anordningen komma att på ett mindre tillfredsställande sätt uttunnas. Å andra sidan skulle — därest fråga om an-

svar för en befattningshavare komme upp i form av åtal — den tilltalade icke kunna freda sig under hänvisning till rådets anvisningar. Särskilt anmärkningsvärt vore förslaget beträffande kvalifikationerna för ledamöterna av detta råd. Utredningsmannen hade icke närmare angivit vad som avsåges med uttrycket »väl förtrogna med bedömandet av politiska spörsmål». Olika tolkningsmöjligheter erbjöde sig här. Förslaget medförde att ett politiserande av en statlig verksamhet möjliggjordes, vilken verksamhet under tjänstemannaansvar allenast borde bedrivas under den lagliga regeringsmyndighetens uppsikt.

Överståthållarämbetet avstyrker inrättandet av ett råd under hänvisning till att sådana åtgärder borde undvikas, vilka ytterligare försvårade översikten över var det personliga ansvaret för verksamheten skulle förläggas och som kunde vara ägnade att ytterligare förminska den kommunala insynen över polisväsendets ledning.

Polisintendenten Zetterquist anser det mest ändamålsenligt, att åt en Kungl. Maj:t direkt underställd kommission överlätes att vara rådgivande och direktivgivande organ i ärenden av mera intrikat och politiskt betonad natur. Skulle en sådan anordning icke vara möjlig, syntes det riktigaste vara, att centralorganet ålades att föredraga dylika ärenden direkt inför vederbörande departementschef eller konsultativa statsråd och därifrån erhålla de erforderliga direktiven.

Polisintendenten Lundqvist uttalar.

I princip torde intet vara att erinra mot att lekmannarepresentanter få inblick i och inflytande på bedömandet och behandlingen av den nuvarande säkerhetstjänstens arbetsuppgifter. En dylik anordning skulle sannolikt bidra till att minska den misstro, som hittills riktats och med säkerhet även i framtiden kommer att riktas mot ett organ med uppgift att sköta ifrågasvarande verksamhet. Fråga är väl dock, huruvida förslaget innebär en i allo lycklig lösning av detta spörsmål.

Till en början torde ur polisiär synpunkt vissa erinringar kunna göras mot att rådet, på sätt betänkandet förordar, endast skall utöva en rådgivande verksamhet utan att hava något ansvar för besluten i de frågor, vari dess mening inhämtas. Ett sådant system har den nackdelen, att det stöd, polismyndigheten får i sitt arbete, blir alltför ringa; i sådana icke otänkbara fall, då rådet till äventyrs komme att stanna i olika meningar, skulle dess hörande måhända snarare vara ägnat att skapa förvirring hos polismyndigheten än utgöra ett stöd för denna. Ur denna synpunkt vore det givetvis att föredraga, att rådet hade ansvar för sina uttalanden och således deltog i själva besluten. I så fall låge det väl dock närmast till hands att låta rådets medlemmar ingå i en kommission, som skulle äga beslutande myndighet i vissa hithörande frågor och däri förutom representanter för det organ, varå skulle läggas uppgiften att bekämpa de landsskadliga brotten, skulle kunna bland andra ingå företrädare för utrikespolitiska och militära synpunkter. Denna lösning synes mig i och för sig ingalunda otänkbar och har ju redan på utlänningskontrollens område sin motsvarighet i statens utlänningskommission.

Angående de frågor, i vilka rådets mening skall inhämtas, lämnar förslaget inga detaljerade anvisningar; det utsåges endast, att statspolisintendenten har att inhämta rådets yttrande i sådana på hans handläggning ankommande ärenden, vilka äro av större vikt eller äga principiell betydelse utöver det

enskilda fallet. Härmed torde väl avses i första hand den allmänna inriktningen av verksamheten ur såväl utrikes- som inrikespolitiska synpunkter, polisens spaningsmetoder m. m. dylikt. Skulle statspolisintendenten tillerkännas exekutiva funktioner, kan fråga uppkomma att låta rådet uttala sig även om lämpligheten av ingripanden i särskilda fall. Ett dylikt utvidgande av rådets befogenheter anser jag dock synnerligen diskutabelt; det skulle nämligen enligt min mening vara ägnat att alltför mycket politisera polisens verksamhet. Även i övrigt synas de frågor, vari rådet skulle yttra sig, i väsentlig mån vara sådana, i vilka det torde böra ankomma å Kungl. Maj:t eller vederbörande departementschef att träffa avgörande. Med hänsyn härtill kan det ifrågasättas att låta rådet anknytas direkt till det departement, till vilket ifrågavarande ärenden höra.

Landsfogden i Malmöhus län anser, att det, då rådets anvisningar kunde förväntas undantagslöst följas, uttryckligen borde föreskrivas, att dess direktiv vore för statspolisintendenten bindande.

Statspolisintendenten säger sig förutsätta, att rådet skulle ikläda sig ansvar för de beslut, i vilka detsamma deltog.

Statskontoret ifrågasätter behovet och lämpligheten av ett råd. Förutom svårigheten att erhålla ledamöter med erforderlig kompetens i ett råd med de känsliga och ansvarsfulla uppgifter det här gällde, ansåge ämbetsverket böra framhållas, att verksamhetens natur hänvisade på en nära samverkan med överordnad myndighet, och att det fördenskull även efter tillkomsten av det föreslagna rådet, icke syntes kunna undgå att statspolisintendenten beträffande tveksamma spörsmål hänvände sig till vederbörande departementschef.

Rörande detaljer i övrigt i förslaget må nämnas, att *statskontoret* förklarat sig icke vara övertygat om att statspolisintendentens närmaste medhjälpare kunde beredas full sysselsättning under mera normala fredliga förhållanden. Ämbetsverket föresloge, att avlöningen till nämnde befattningshavare maximerades och föreskrift utfärdades, att hans sammanlagda löneförmåner icke finge uppgå till högre belopp än vad som tillkomme extra ordinarie landsfogde i 29 lönegraden. Av principiella skäl kunde statskontoret icke biträda förslaget om ett särskilt arvode till statspolisintendenten på grund av föreslagna nya arbetsuppgifter. *Statspolisintendenten* har berört frågan om centralregistret och förordar, att en kriminalkommissarie förordnas såsom föreståndare för detsamma.

I de utlåtanden, vilka ingå på frågan om radiokontrollen, har behovet av en sådan kontroll allmänt vitsordats. Med avseende å verksamhetens omfattning ha å ena sidan *överbefälhavaren*, *försvarsväsendets radioanstalt*, *statspolisintendenten* och *telegrafstyrelsen* förordat utökning av den föreslagna organisationen, medan å andra sidan *statskontoret* ifrågasatt, om för detta ändamål behövde anvisas ett belopp av inemot $\frac{1}{2}$ miljon kronor.

Gällande bestämmelser rörande statspolisen. Med hänsyn till att i ett flertal utlåtanden föreslagits, att ifrågavarande verksamhet skulle omhänderhavas av statspolisen, synes det lämpligt att lämna en kortfattad redogörelse för statspolisens organisation. De grundläggande

bestämmelserna härom meddelas i lagen om polisväsendet i riket. Föreskrifter, som i detta sammanhang äro av intresse, finnas även i kungörelsen den 16 september 1932 angående stats- och reservpolisen samt i instruktionen för statspolisintendenten den 2 december 1932.

Nämnda lag föreskriver i 5 § 3 mom., att i fråga om stad som är skyldig att tillhandahålla reservpolismän — sådan skyldighet åligger stad med minst 10 000 invånare ävensom i län, där stad med sådant invånarantal ej finnes, den stad inom länet Konungen bestämmer — Konungen må förordna, att ett bestämt antal av stadens polispersonal i särskilda tjänstegrader huvudsakligen skall användas för tjänstgöring såsom statspolis vid upprätthållande av allmän ordning och säkerhet utom staden. Då sådant förordnande meddelats, skall polispersonalen i staden ökas med det bestämda antalet. Därest sedermera polispersonalen minskas, utan att motsvarande ändring i behovet av polispersonal inom staden ägt rum, eller personalen icke ökas i förhållande till sådan ändring, må Konungen förordna om ökning av personalen. För tjänstgöring såsom statspolis i första hand avsedda polismän till föreskrivet antal skola sammanföras till en särskild avdelning (statspolisavdelning).

I 6 § nämnda lag stadgas, att i stad, som skall tillhandahålla reservpolis, i erforderlig utsträckning skall finnas anställd för spaning och annan undersökning angående brott särskilt utbildad polispersonal (kriminalpolisavdelning). I fråga om stad, som på grund av denna föreskrift eller eljest inrättat kriminalpolisavdelning, må Konungen förordna, att ett bestämt antal av stadens kriminalpolismän i särskilda tjänstegrader huvudsakligen skall användas för tjänstgöring såsom statspolis vid kriminalpolisverksamhet utom staden. För sådan tjänstgöring i första hand avsedda kriminalpolismän till föreskrivet antal skola i stad med statspolisavdelning tillhöra denna.

Enligt 15 § 1 mom. polislagen skall stad, som har att tillhandahålla statspolis, av statsverket gottgöras så stor del av stadens kostnader för avlöning, pensionering, begravningshjälp och andra förmåner åt polispersonalen i särskilda tjänstegrader, som belöper å det bestämda antalet statspolismän i motsvarande grader enligt de beräkningsgrunder, som av Konungen fastställas. Dessutom skall, jämväl enligt av Konungen fastställda beräkningsgrunder, utgå ersättning med skäligt belopp för stadens kostnad för anskaffande av rum för avdelningens hästar och fordon samt för särskild kostnad, som staden kan visa sig hava haft för erforderlig expeditionslokal. Kostnader, som eljest uppkomma för verksamheten såsom statspolis, skola bestridas av statsmedel.

Såsom en del av den kommunala polisorganisationen är statspolisavdelningen å varje ort underställd polischefen å orten samt landsfogden i länet och länsstyrelsen. Enligt kungörelsen angående stats- och reservpolisen skall dessutom för varje statspolisavdelning finnas en särskild föreståndare, vilken har att övervaka att personalen på lämpligaste sätt utnyttjas för sina uppgifter m. m. Föreståndaren för statspolisavdelningen i Stockholm, statspolisintendenten, har även vissa centrala uppgifter. Enligt för statspolisin-

tendenten gällande instruktion åligger det sålunda denne i fråga om andra städer än Stockholm, bland annat, att genom inspektioner och annorledes söka förvärva kännedom om personalen och verksamhetens bedrivande, att tillse, att personalen ordentligt fullgör sina åligganden, att verka för att statspolisverksamheten anordnas på lämpligaste sätt och så, att bästa möjliga resultat vinnes av densamma, samt att i sistnämnda syfte meddela råd och anvisningar och till vederbörande lokala myndigheter avgiva erforderliga förslag. I sin verksamhet skall statspolisintendenten eftersträva samförstånd med de lokala myndigheterna och må icke meddela statspolispersonalen anvisningar, som strida mot vad av dessa myndigheter vederbörligen föreskrivits.

Före det sista världskrigets utbrott handhades polisuppgifter, som sammanhängande med övervakning av agent- och kunskeparverksamhet, beivrande av spioneri och närstående brott m. m., helt av de kommunala poliskårerna. Vid Stockholms kriminalpolis fanns för detta ändamål en särskild avdelning. Denna avdelnings personal var dock till numerären mycket obetydlig.

*Före-
draganden.*

Det skärpta läget under slutet av 1930-talet föranledde vidtagande av åtgärder i olika hänseenden för att bereda ökat skydd mot spioneri och sabotagebrott m. m. Sålunda företogs vissa ändringar i 8 kap. strafflagen och antogs en lag om straff för sabotage. Genom särskilda tvångsmedelslagar — den 14 oktober 1939 och den 9 januari 1940 — bereddes vissa ökade möjligheter att vinna utredning om dessa brott. För att biträda vid handhavandet av hithörande polisuppgifter hade en särskild polisorganisation, allmänna säkerhetstjänsten, inrättats.

Allmänna säkerhetstjänsten har varit verksam såsom spanings- och censurorgan. Med stöd av tvångsmedelslagstiftningen har säkerhetstjänsten — liksom andra i lagen angivna myndigheter — för att förhindra att obehöriga skulle erhålla kännedom om förhållanden, vilkas meddelande till främmande makt kunde skada rikets försvar eller folkförsörjning eller dess vänskapliga förbindelser med främmande makt, utövat post-, telegram- och telefonkontroll. Därjämte har radiotrafiken övervakats.

Sedan de egentliga krigshandlingarna i samband med det senaste världskriget inställts, påbörjades en avveckling av säkerhetstjänsten. Efter det att 1940 års tvångsmedelslag den 30 juni 1945 upphört att gälla har säkerhetstjänsten i sin spaningsverksamhet endast arbetat med polismakten eljest tillkommande tvångsmedel. Post-, telegram- och telefonövervakning har alltså icke tillämpats efter sistnämnda datum.

Kostnaderna för den av säkerhetstjänsten utövade kommunikationskontrollen ha helt bestritts av statsmedel. Däremot har beträffande den direkt brottsspanande verksamheten en uppdelning av kostnaderna mellan staten och respektive kommuner ägt rum. Statsverkets utgifter för organisationen under de år denna varit i full verksamhet ha uppgått till omkring 6 miljoner kronor om året. Personalen har under samma tid omfattat något mer än 1 000 befattningshavare. Den 1 januari 1946 hade avvecklingen av säkerhetstjänstens

verksamhet fortskridit så långt att vid nämnda tidpunkt endast 237 personer sysselsattes, av vilka 153 för spaningsverksamheten och 84 för radiokontrollen.

Av den sakkunnige föreslås, att allmänna säkerhetstjänsten helt avvecklas i och med utgången av innevarande budgetår. Detta förslag har i allmänhet i princip understötts i remissutlåtandena.

För egen del finner jag det uppenbart, att en sådan speciell organisation som allmänna säkerhetstjänsten, vilken tillkommit för att stödja den ordinarie polismakten under vissa exceptionella förhållanden och vilken organisatoriskt skiljer sig från polisväsendet i övrigt, icke bör äga bestånd under mera normala förhållanden. Vid behandlingen i årets statsverksproposition av frågan om anvisande av medel för nästa budgetår till anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordning m. m. — från vilket anslag vissa kostnader för säkerhetstjänsten utgått — har jag ock förutsatt, att säkerhetstjänsten skulle komma att avvecklas. Jag föreslår därför nu i likhet med den sakkunnige, att organisationen upphör i och med utgången av budgetåret 1945/46.

Även om allmänna säkerhetstjänsten avvecklas, är det emellertid nödvändigt, att myndigheterna äga möjlighet att övervaka och följa den spionage- och underrättelseverksamhet, som jämväl i nuvarande läge kan förekomma i vårt land. Härvid uppkommer frågan, huruvida övervakningsuppgifterna böra helt och hållet omhänderhavas av den ordinarie polis- och åklagarorganisationen eller om speciella organisatoriska åtgärder kunna anses påkallade. Den sakkunnige förordar, att övervakningen återgår till polisdistrikten, dock att kontroll över radiotraffiken skulle ankomma på statspolisen. De flesta remissmyndigheterna anse, att verksamheten bör anförtros åt statspolisen. I ett utlåtande ifrågasättes, huruvida icke en särskild statlig polisorganisation borde tillskapas för uppgifterna.

Enligt min mening tala övervägande skäl för att ifrågavarande verksamhet under fredstid bör vara en uppgift för de ordinarie polis- och åklagarmyndigheterna. Ingripanden mot enskilda böra under fred kunna företagas endast av de vanliga myndigheterna och med anlitan av vanliga tvångsmedel. Härav följer, att jag anser det icke böra ifrågakomma, att en ny statlig polisorganisation inrättas i allmänna säkerhetstjänstens ställe.

Emellertid bör å andra sidan beaktas, att det arbete, om vilket här är fråga, är av speciell natur. Polismyndighet kan i regel icke påräkna att erhålla anmälan om sådana förhållanden, som böra föranleda polisingripande i fråga om spionage och liknande brott, utan har att själv genom fortgående aktiv spaning förskaffa sig kännedom om påbörjade eller tilltänkta brottsliga förhållanden. Med hänsyn härtill och på grund av spaningsarbetets art erfordras för uppgifternas fullgörande personal med särskild utbildning för ändamålet. Därjämte må framhållas, att bekämpandet av spionage och olovlig underrättelseverksamhet delvis har en annan karaktär än det polisarbete, som avser skyddandet av en kommuns invånare mot ofred å gator och vägar samt mot stöld, misshandel och liknande brott. Av denna anledning kan det

ur kommunal synpunkt framstå såsom mindre naturligt, om kostnaderna för verksamheten skulle helt vila på kommunerna. Denna synpunkt har kommit till starkt uttryck i de av Stockholms stads myndigheter avgivna utlåtandena. Jag anser alltså, att uppgiften att motverka spionage- och underrättelseverksamhet i princip bör ankomma på de ordinära polis- och åklagarmyndigheterna. Dessa myndigheter böra emellertid vid utförandet av det egentliga spaningsarbetet i allmänhet anlita biträde av statspolispersonal, vare sig spaningsarbetet bedrivs inom eller utom förläggningssorten för statspolisen. Ekonomiskt innebär detta, att kostnaderna för verksamheten komma att praktiskt sett helt bäras av statsverket.

Spionage- och underrättelseverksamheten har ofta förgreningar i olika delar av riket. Inom polisorganisationen bör därför möjlighet finnas till central överblick över verksamheten och till samordnande av de erforderliga polisåtgärderna. Jag finner det av denna anledning påkallat, att åt statspolisintendenten uppdrages att sörja för den behövlige samordningen på detta område. Detta faller sig desto naturligare som statspolisintendenten redan enligt gällande föreskrifter fullgör vissa centrala funktioner inom statspolisorganisationen. Åt statspolisintendenten bör härvid anförtros att handha det nu inom allmänna säkerhetstjänsten förda centralregistret.

Såsom av det förut anförda framgår, utövar allmänna säkerhetstjänsten övervakning dels genom vanlig spaningsverksamhet dels ock i form av radiokontroll. Frågan huruvida radiokontrollen skall fortbestå torde i detta sammanhang böra upptagas till prövning.

I de av kriget berörda länderna har illegal radiotrafik varit en vanlig företeelse. Sådan trafik har under krigstiden avslöjats även i vårt land. Den omständigheten att kriget nu upphört erbjuder icke någon säkerhet för att icke illegal verksamhet av detta slag även fortfarande kan komma att bedrivas i viss utsträckning, t. ex. om underjordiska politiska organisationer skulle upprättas med förgreningar till vårt land. Vidare torde få anses, att radiokontrollen genom sin blotta existens medför vissa preventiva verkningar. Benägenheten att använda detta kommunikationsmedel i olovligt syfte måste uppenbarligen ökas, om det är känt att någon risk för upptäckt icke föreligger. Slutligen är det ur beredskapssynpunkt av stor vikt att i händelse av ett skärpt läge personal med utbildning och vana vid radiospaning finnes att tillgå i viss omfattning. Jag anser fördenskull, att radiotrafiken alltjämt åtminstone för någon tid framåt bör stå under kontroll, ehuru verksamhetens omfattning uppenbarligen kan högst väsentligt begränsas. Uppgiften, vilken är av riksomfattande natur och därför icke lämpligen kan fullgöras av lokala polismyndigheter, bör direkt ankomma på statspolisen och således centralt ledas av statspolisintendenten. Om övervakning i nu angivet syfte anordnas, kommer även amatörradiotrafiken automatiskt under kontroll, varvid kan tillses, att amatörsändarna ha tillstånd att utföra sändningar och följa givna föreskrifter rörande verksamheten. Telegrafverket kommer härigenom att i stort sett befrias från utgifter för övervakning av nämnda radiotrafik.

Den sakkunnige har föreslagit, att vid statspolisintendentens sida skulle ställas ett av tre personer bestående råd, med vilket statspolisintendenten skulle ha att rådföra sig i frågor av större vikt eller principiella frågor med betydelse utöver det enskilda fallet. Detta uppslag synes mig vara förtjänt av beaktande. Den här berörda polisverksamheten bör nämligen bedrivas i enlighet med den rättsuppfattning, som hyses av den övervägande delen av vårt folk. Ett kontinuerligt samarbete bör därför enligt min mening komma till stånd mellan statspolisintendenten och vissa medborgarrepresentanter. Samarbetet synes mig emellertid underlättas, om de senares antal begränsas till två. Medborgarrepresentanterna böra ha sådan ställning, att de kunna följa verksamheten och bilda sig ett omdöme om densamma. Anordningen är givetvis icke avsedd att rubba statspolisintendentens tjänstemannaansvar. Detta skall helt kvarstå även i sådana fall, då statspolisintendentens avgöranden träffats i enlighet med medborgarrepresentanternas rekommendationer. I överensstämmelse med denna uppfattning har jag för avsikt att, om riksdagen godkänner mitt förslag att taga statspolisorganisationen i anspråk för verksamheten, utse två för medborgarsinne kända personer, med vilka statspolisintendenten kan samråda i principiella spörsmål och andra frågor av betydelse.

Rörande det personalbehov, som skulle uppkomma, om ifrågavarande uppgifter utföras av statspolisen, ha inom socialdepartementet ingående överväganden ägt rum. Granskningen har inriktats på att begränsa personalbehovet till vad som är oundgängligt för en tillfredsställande utövning av verksamheten. Utredning har vidare med samma mål för ögonen verkställts beträffande personalens löneförmåner och med avseende å behovet av medel för utgifter av omkostnadsnatur.

Vad först angår spaningsverksamheten erfordras givetvis, att statspolispersonalen utökas. För förandet av det tidigare nämnda centralregistret liksom för andra skrivgöromål — särskilt under en övergångsperiod — måste emellertid även biträdespersonal anställas. Då spaningsarbetet i stor utsträckning fordrar anlitan av motorfordon, har det vidare befunnits oundgängligt, att en särskild bilförare står till förfogande.

Huvuddelen av den statspolispersonal, som kommer att finnas avdelad för nu ifrågavarande spaningsuppgifter, kommer att vara stationerad i Stockholm. Kriminalpolisintendenten i Stockholm har en arbetsbörda av den storlek, att det näppeligen kan åläggas honom att jämväl utöva den direkta ledningen av nämnda personal. Under kriget har kriminalavdelningen i Stockholm måst uppdelas på två sektioner, av vilka den ena uteslutande avsetts för ärenden rörande säkerhetstjänsten och utlänningskontrollen m. m. Denna anordning torde såtillvida böra bestå även i fortsättningen som den omedelbara ledningen under polismästaren i Stockholm av den därstädes utövade spaningsverksamheten rörande nu berörda brott bör uppdragas åt en särskild biträdande kriminalpolisintendent. Behov av kvalificerad arbetskraft för ifrågavarande verksamhet föreligger även i vad avser de centrala arbetsuppgifterna. Statspolisintendentens åligganden äro nämligen numera av den

omfattningen, att han icke utan att erhålla kvalificerat biträde torde kunna påläggas någon ytterligare uppgift av betydighet. En särskild befattning torde därför böra inrättas, vilkens innehavare närmast under statspolisintendenten bör förestå centralregistret och i denna egenskap jämväl under statspolisintendentens ledning handhava de uppgifter, som äga samband med spaningsverksamhetens samordnande. Denne tjänsteman torde även böra tagas i anspråk såsom vikarie för statspolisintendenten under ledighet för denne. Befattningarna såsom chef för spaningsverksamheten i Stockholm och såsom medhjälpare åt statspolisintendenten vid utförandet av det centrala arbetet på förevarande område kunna enligt min mening lämpligen förenas hos en och samma befattningshavare. Med hänsyn till att huvudstaden får antagas bliva centrum för ifrågavarande polisverksamhet är det nämligen ur arbetssynpunkt ändamålsenligt, att den som leder det egentliga spaningsarbetet i Stockholm tillika kan nära samarbeta med statspolisintendenten för att samordna de olika polismyndigheternas arbete. Befattningshavaren bör anställas för hela rikets behov. Kostnaderna för hans avlöning böra på grund härav utgå av statsmedel. Därest det skulle befinnas lämpligt, att han övertager utlänningskontrollen i Stockholm, torde förhandlingar härom böra upptagas med staden, som i dylikt fall bör bidra till avlöningskostnaden.

I fråga om den behövlige utökningen av statspoliskåren har den verkställda utredningen givit vid handen, att för ett tillfredsställande uppehållande av spaningsverksamheten erfordras en personalstyrka i hela riket om följande antal befattningshavare i olika tjänstegrader, nämligen 3 kriminalkommis-sarier, 14 kriminalöverkonstaplar, 4 biträdande kriminalöverkonstaplar och 52 kriminalkonstaplar eller alltså tillhoppa 73 befattningshavare. Då statspolisavdelningen i Stockholm redan tidigare för tillgodoseende av behovet av särskild personal för detta ändamål provisoriskt förstärkts med 21 polismän, skulle alltså den erforderliga nettoökningen av statspoliskåren inskränka sig till 52 befattningshavare.

De nya statspolismännen skola fördelas på olika statspolisavdelningar. Med hänsyn till spaningsverksamhetens speciella natur och då fördelningen på olika avdelningar åtminstone delvis torde böra anpassas med hänsyn till förekommande arbetsuppgifter torde beslut om personalens uppdelning på avdelningar få fattas av Kungl. Maj:t.

Vid den provisoriska förstärkningen av statspolisavdelningen i Stockholm ha Kungl. Maj:ts beslut om avdelningens utökning meddelats för ett år i sänder. Detta har medfört, att de polismän, med vilka poliskåren i anledning härav måst utökas, endast kunnat anställas på extra stat. Därest detta system skulle tillämpas även i fortsättningen, kunde de nyantagna polismännen först efter lång väntetid erhålla ordinarie tjänster. Samma förhållande skulle inträda i de övriga städer, vilkas statspolisavdelningar skulle förstärkas. En sådan ordning kan icke anses tillfredsställande. Den torde heller icke vara behövlige. Med hänsyn till den omfattning, i vilken vakanser förekomma i de kommunala poliskårerna, lärer nämligen, om ifrågavarande polisverksamhet skulle inskränkas, de därigenom överflödiga statspolismännen utom möjli-

gen kriminalkommissarierna kunna på relativt kort tid återföras till tjänstgöring inom polisdistrikten. Jag förordar därför, att de blivande besluten om utökning av statspolisavdelningar för här berörda ändamål icke göras tidsbegränsade.

Därest statspolisen i här avsedd omfattning tages i anspråk för uppdagande av spioneri och liknande brott torde vissa jämkningar i polislagstiftningen vara erforderliga. Jag kommer att senare denna dag framlägga förslag till erforderliga lagstiftningsåtgärder.

Vad beträffar biträdespersonalen har det visat sig icke möjligt att för budgetåret 1946/47 räkna med ett mindre antal befattningshavare än 34. Jag vill dock framhålla, att, sedan vissa övergångsuppgifter utförts, biträdespersonalen torde kunna högst väsentligt begränsas.

Den totala personalstyrkan för spaningsverksamheten skulle vid bifall till vad jag nu förordat uppgå till 109 befattningshavare. Såsom förut anförts funnos ännu den 1 januari 1946 vid allmänna säkerhetstjänstens spaningsavdelning 153 tjänstemän. Det av mig nu förordade antalet befattningshavare innebär sålunda en väsentlig inskränkning i förhållande till det antal som intill senaste tid för motsvarande uppgifter sysselsatts inom allmänna säkerhetstjänsten. Skillnaden kommer att ytterligare ökas, när efter en viss övergångsperiod indragning kan ske av biträdespersonal.

Med avseende å avlöningsförmånerna till nu angivna personal föreslår jag i likhet med den sakkunnige, att statspolisintendenten för uppdraget att utöva den centrala ledningen av ifrågakommande verksamhet tillerkännes ett årsarvode av 1 800 kronor.

Den befattningshavare, vilken skulle ha att närmast under statspolisintendenten utföra förekommande centrala arbetsuppgifter samt leda spaningsarbetet i Stockholm, torde, i avbidan på närmare erfarenhet rörande arbetsuppgifternas omfattning, icke böra erhålla pensionsberättigande tjänst. I stället torde arvodesanställning böra beredas honom. Då antalet av de personer, som kunna ifrågakomma för befattningen, lär vara relativt begränsat, synes det för att trygga ett lämpligt personval vara nödvändigt, att arvodet icke utmätas för snävt. Jag vill nämna, att kriminalpolisintendent i Stockholm åtnjuter lön enligt lönegrad B 30 i det av Kungl. Maj:ten den 29 april 1938 fastställda lönelementet för ordinarie tjänstemän vid vissa av överståthållarämbetets avdelningar och ämbetet underlydande institutioner m. m. (= A 30 i civila avlöningsreglementet) jämte avlöningsförstärkning av 1 500 kronor om året ävensom dyrtidstillägg å dessa förmåner enligt de för Stockholms stads befattningshavare gällande grunderna. För förvärv av en lämplig arbetskraft för här berörda uppgifter torde dock icke vara nödigt att räkna med arvode av samma storlek som avlöningen till kriminalpolisintendent i Stockholm. Man synes emellertid böra utgå ifrån att befattningshavaren bör komma i åtnjutande av arvode motsvarande avstådda löneförmåner å tjänst, som av honom innehas, samt därutöver viss särskild ersättning. Det är icke möjligt att mera exakt angiva till vilket belopp arvodet med tillämpande av dessa grunder kommer att uppgå. Jag föreslår, att vid anslagsberäkningen ett belopp av 18 000 kronor avses för ändamålet.

Till statspolismännens avlöning m. m. är staten skyldig utbetala bidrag i princip motsvarande de förmåner, som tillförsäkrats polismännen i de kommunala lönereglementena. Jag beräknar, att under nästa budgetår för ändamålet kommer att åtgå ett belopp av 792 800 kronor.

Till bilföraren torde med beaktande av den allmänna arbetsmarknadens löner ersättning böra utgå efter 5 500 kronor om året. Denna ersättning är lägre än det bidrag staten skulle ha att utgiva om en kriminal- eller ordningskonstapel inom statspolisen toges i anspråk.

Vad slutligen de kvinnliga befattningshavarna angår, bör en av dessa, vilken skall stå till förfogande för den nye befattningshavaren hos statspolisintendenten, vara språkkunnig och kunna användas såsom tolk. I betraktande av det allmänna löneläget torde för henne böra räknas med en ersättning av 7 200 kronor om året. Ett av biträdena — med placering å statspolisintendentens expedition — anser jag böra hänföras till 4 lönegraden å den i civila icke-ordinariereglementet upptagna löneplanen Ex. Övriga biträden lära endast böra beredas arvodesanställning. Såsom genomsnittsarvode synes man lämpligen kunna räkna med det av den sakkunnige angivna beloppet av 4 560 kronor om året. Därjämte bör för tillfällig skrivhjälp avses ett belopp av förslagsvis 12 000 kronor. Enligt nu angivna beräkningsgrunder skulle löneutgifterna för den kvinnliga personalen utgöra cirka 169 000 kronor.

Samtliga löneutgifter för spaningsverksamheten skulle alltså uppgå till (1 800 + 18 000 + 792 800 + 5 500 + 169 000) 987 100 kronor.

Spaningsverksamheten föranleder härutöver vissa andra kostnader. Så måste statspolisens bil- och cykelpark utökas. Anskaffningsbehovet kan uppskattas till 7 bilar och 20 cyklar. Efter ett pris av 8 000 kronor per bil och 200 kronor per cykel, skulle sammanlagda kostnaderna härför uppgå till 60 000 kronor. I den mån en minskning av ifrågavarande polisarbete kommer att äga rum bli de nu nämnda fordonen behövlige för förnyelse av statspolisens bil- och cykelbestånd i övrigt. Genom den föreslagna fordonsanskaffningen komma alltså under nyssnämnda förutsättning de framtida inköpskostnaderna att reduceras. För den nya personalen måste vidare möbler, skrivmaskiner och andra inventarier i viss utsträckning inköpas. Härför erfordras enligt gjorda beräkningar ett belopp av 36 000 kronor. De nu nämnda utgifterna äro av engångsnatur. Av verksamheten föranledda löpande utgifter hänföra sig till underhåll och drift av motorfordon och cyklar, expenser, ersättning till polisdistrikten för tillhandahållande av expeditionsslokaler och garage samt för städning, lyse och telefon m. m. En förhandsberäkning av dessa utgifter måste bli mycket approximativ. Jag föreslår, att för nämnda ändamål beräknas ett sammanlagt belopp av 220 000 kronor. Till bestridande av utgifter av omkostnadsnatur skulle alltså behöva anvisas tillhoppa (60 000 + 36 000 + 220 000) 316 000 kronor.

De totala kostnaderna för spaningsverksamheten under nästa budgetår skulle i enlighet med det anförda uppgå till (987 100 + 316 000) 1 303 100 kronor.

Vad härefter vidkommer radiokontrollen har den i departementet verkställda översynen resulterat i att den nuvarande personalstyrkan, vilken omfattar 84 befattningshavare, kunnat nedbringas till cirka 35 tjänstemän, av vilka 23 polismän. Det har vidare ansetts möjligt att för flertalet polisbefattningar avse ordningspolismän i stället för kriminalpolismän, varigenom även en viss besparing uppkommer. Kostnaderna för radiokontrollen under nästa budgetår ha med dessa utgångspunkter och för täckande av medelsbehovet för omkostnader uppskattats till 469 700 kronor. Till jämförelse må nämnas, att de löpande kostnaderna under år 1944 uppgingo till över 800 000 kronor. Närmare redogörelse för radiokontrollens organisation än den nu lämnade torde icke böra inflyta i statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar torde i stället få lämnas till riksdagens vederbörande utskott.

Till de medborgarrepresentanter, med vilka statspolisintendenten skulle ha att samråda, torde böra utgå arvode med 25 kronor för varje sammanträde. De sammanlagda arvodeskostnaderna under nästa budgetår synas kunna approximativt beräknas till 700 kronor.

I sin helhet skulle alltså verksamheten för nästa budgetår kunna beräknas draga en kostnad av $(1\,303\,100 + 469\,700 + 700)$ 1 773 500 kronor.

Härtill måste läggas vissa nu icke förutsebara utgifter för undersökningar i utlandet rörande svenska medborgares samt vissa här i landet verkamma utlänningars förhållanden under kriget. Med hänsyn härtill och då vissa av de förut angivna utgiftsposterna t. ex. för statspolismännens löner — vilka växla i olika polisdistrikt — icke kunna på förhand exakt beräknas, anser jag, att för ifrågavarande ändamål bör anvisas ett anslag av 1 800 000 kronor, vilket anslag bör hava karaktären av förslagsanslag. Detsamma torde böra betecknas Kostnader till särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av spioneri m. m.

Utöver dessa kostnader torde staten övergångsvis — för tiden den 1 juli — den 31 december 1946 — böra bestrida avlöningen för en extra stadsfiskal i Stockholm med uppgift att handlägga åtal mot för landsskadlig verksamhet misstänkta personer. Jag har för avsikt att, om riksdagen icke framställer erinran häremot, föreslå, att för ändamålet erforderligt belopp anvisas från förslagsanslaget till anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordning m. m.

Därjämte kan ifrågakomma att utgiva bidrag till kostnader, som polisdistrikt före den 1 juli 1946 haft att vidkännas för åtgärder, vilka avsett hindrande och uppdagande av spioneri m. m. Kungl. Maj:t har hittills i sådana ärenden fattat beslut från fall till fall. Då ifrågavarande polisverksamhet varit koncentrerad till vissa polisdistrikt, vilka således åsamkats mera betydande kostnader för verksamheten, kan det vara motiverat, att staten lämnar bidrag till kostnaderna. För närvarande ligger under Kungl. Maj:ts prövning en framställning om bidrag från Stockholms stad. Jag förutsätter, att Kungl. Maj:t även efter ingången av nästa budgetår skall äga att, om och i den mån så finnes skäligt tilldela polisdistrikt bidrag till utgifter för angivna verksamhet, vilka belöpa på tiden före den 1 juli 1946. För ändamå-

let torde böra anlitas det nyssnämnda anslaget till anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordning m. m.

B. Vissa avvecklingsfrågor.

1. Uppsägningsvillkor för allmänna säkerhetstjänstens personal.

Den sakkunnige.

Enligt i promemorian lämnad uppgift finnas inom allmänna säkerhetstjänstens spaningsverksamhet 52 direktanställda befattningshavare, därav 38 skrivbiträden. Den sakkunnige räknar med att nyanställningssvårigheter skola uppkomma för högst ett tiotal personer. Utsikterna för personalen å radiokontrollavdelningen att erhålla nyanställning betecknas i promemorian såsom goda utom beträffande omkring 20 befattningshavare.

I promemorian erinras, att genom Kungl. Maj:ts cirkulär den 29 juni 1945 (nr 516) angående vissa avvecklingsåtgärder inom statsförvaltningen i samband med övergången till fredsförhållanden riktlinjer uppdragits beträffande avvecklingen av uppkommande överskott av civil personal utan ordinarie eller extra ordinarie tjänstemannaställning. Enligt dessa riktlinjer skulle anställningshavare med minst två års anställningstid i allmänhet åtnjuta tre månaders uppsägning.

Den sakkunnige föreslår, att de i nämnda cirkulär angivna normerna komma till tillämpning även beträffande allmänna säkerhetstjänstens personal. Därjämte förordas, att åt arbetsmarknadskommissionen uppdrages att i förekommande fall vidtaga åtgärder med syfte att söka bereda de entledigade befattningshavarna nya anställningar.

Yttranden.

Ifrågavarande avvecklingsfrågor har icke berörts i yttrandena.

Jag biträder vad den sakkunnige föreslagit beträffande uppsägningsvillkoren för allmänna säkerhetstjänstens personal.

*Före-
draganden.*

2. Behandlingen av hos allmänna säkerhetstjänsten kvarliggande brev m. m.

Den sakkunnige.

I promemorian uttalas, att allmänna säkerhetstjänstens handlingar borde arkiveras efter samma principer som i allmänhet gällde för arkivering av statsmyndigheternas handlingar. Beträffande det material, som samlats på grund av kommunikationskontrollen, ifrågasattes emellertid huruvida anledning föreläge att för framtiden bevara detsamma.

Sistnämnda material utgöres av dels post- och telegramförsändelser samt andra försändelser, vilka tagits i beslag eller vilkas expediering inställts genom säkerhetstjänstens ingripande, ävensom rapporter över avlyssnade tele-

fonsamtal, dels ock kartotek och andra register över granskade försändelser och avlyssnade telefonsamtal.

I promemorian upplyses, att postförsändelserna omfattade 4 säckar rekommenderade brev, 115 säckar vanliga brev och brevkort samt 85 säckar korsband. Samtliga försändelser vore registrerade. Rapporterna över avlyssnade telefonsamtal förvarades i samlingspärmar med 250—300 telefonrapporter i varje pärm, vilka i sin tur inlagts i inemot 100 kartonger, envar rymmande 7 pärmar. Därjämte funnes ett mindre antal försändelser, som kvarhållits i samband med den s. k. samfärdselkontrollen, d. v. s. övervakningen av järnvägar samt väg-, sjö- och luftförbindelser.

På den sakkunniges anmodan har förutvarande chefen för centralbyrån uttalat sig rörande förvaringen av ifrågavarande material. Enligt hans mening borde materialet icke arkiveras utan borde en för samtliga handlingar gemensam tidpunkt — förslagsvis den 1 januari 1949 — fastställas, vid vilken antingen handlingarna skulle förstöras eller frågan om förfarings sättet skulle på nytt upptagas till prövning. Kvarhållna korsbandsförsändelser, vilka till övervägande del bestode av gratisdistribuerad tysk propaganda samt i övrigt ej representerade något av värde, syntes dock kunna utan olägenhet förstöras, så snart parlamentariska undersökningskommissionen slutfört sitt granskningsuppdrag och avgörande i anledning därav slutligen träffats. Å andra sidan kunde — med hänsyn till angelägenheten av att postverket skulle vara i stånd att lämna reklamant besked hur sent reklamationen än inkommit — ifrågasättas att registerkort beträffande försändelser, vilkas expedition inställts, skulle förvaras tills vidare.

Den sakkunnige anför härefter följande.

Det material, som samlats hos säkerhetstjänsten såsom resultat av dess kommunikationskontroll, synes knappast kunna med hänsyn till arkiverings-synpunkterna jämföras med andra statsmyndigheters handlingar. Det är här icke fråga om några till statlig myndighet ingivna eller från sådan myndighet avsända skrivelser utan om rent privata meddelanden, med vilka under vanliga förhållanden statlig myndighet icke skulle ha tagit någon befattning, men som till följd av de särskilda förhållanden, som rått under krigsåren, ansetts böra icke befordras till adressaten eller, i fråga om telefonsamtal, böra nedtecknas för närmare studium. Det må anmärkas, att i den mån försändelser av olika slag eller rapporter över avlyssnade telefonsamtal innehållit något av spaningsvärde uppgifter härom i form av kopior, avskrifter eller på annat sätt fortlöpande delgivits säkerhetstjänstens spaningsorgan och finnes förvarat därstädes. Det å centralbyrån förvarade materialet kan sålunda antagas ur informativ synpunkt sakna värde. Anledning synes därför saknas att för framtiden bevara det.

När det gäller att bestämma tiden för dess fortsatta förvaring, synes man, såvitt avser postförsändelserna, böra taga viss hänsyn till de för postförsändelser gällande reklamationsbestämmelserna. Någon tidsbegränsning finnes icke stadgad i fråga om allmänhetens rätt att hos postverket efterfråga eller reklamera försändelse. Men en efterfrågan, som avser försändelse av äldre datum, kan icke leda till annat än att reklamanten delgives utredningens resultat, innebärande upplysningar i saken från adressat respektive avsändare samt uppgifter om försändelsens sannolika befordringsväg eller att försändelsen ingått till generalpoststyrelsens reklamationskontor såsom obeställbar

och där förstörts. Sådant förstörande sker i fråga om vanliga försändelser efter tre månader och beträffande värdeförsändelser tre år utöver det år försändelsen avlämnats till postbehandling.

En annan omständighet, vartill hänsyn bör tagas vid bestämmandet av tiden för förvaring av nu ifrågavarande handlingar, är att parlamentariska undersökningskommissionen icke därigenom får betagas möjlighet till den granskning, vartill kommissionen kan finna anledning. Den tid som kan åtgå, innan Kungl. Maj:ts meddelat beslut i anledning av kommissionens utlåtande och av detta beslut eventuellt föranledd ytterligare prövning slutförts, bör givetvis avvaktas.

I anslutning till det anförda föreslår den sakkunnige, att föreskrift meddelas enligt vilken tiden för förvaringen av ifrågavarande handlingar bestäms till utgången av året näst efter det, under vilket parlamentariska undersökningskommissionen slutfört sitt uppdrag och Kungl. Maj:ts beslut i anledning därav meddelats samt, för den händelse därav föranledes ytterligare prövning, slutlig sådan prövning skett, dock att i fråga om värdeförsändelserna såsom tidigaste tidpunkt för förstörandet bestäms den 1 januari 1949. Från denna regel skulle undantag göras beträffande registerkorten över försändelser, vilkas expediering inställts eller fördröjts. För att möjliggöra för postverket att vid reklamationer av försändelser, som avsänts under krigsåren, bedöma, huruvida expeditionen av försändelsen inställts av säkerhetstjänsten eller om anledningen att försändelsen icke kommit adressaten tillhanda vore annan, borde dessa kort förvaras enligt samma grunder som andra arkivalier.

Yttranden.

Överbefälhavaren anser, att utmönstring icke borde ske av material, som kunde vara av betydelse för skyddet av rikets försvar ur rent militär synpunkt. Om utmönstring skulle komma till stånd, borde den fördenskull ske i samråd med chefen för försvarsstaben.

Generalpoststyrelsen uttalar, att styrelsen i fråga om behandlingen av korsbandsförsändelserna icke ville emotsätta sig den sakkunniges förslag. För postverkets vidkommande erfordrades icke, att registerkort beträffande postförsändelser, vilkas expediering inställts eller fördröjts, förvarades efter det att försändelserna expedierats eller — i fråga om korsband — förstörts. Styrelsen föreslår, att brev och brevkort, vilkas befordran inställts eller fördröjts av säkerhetstjänsten eller av annan myndighet med befogenhet enligt lagen om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m., skola från allmänna säkerhetstjänsten överlämnas till generalpoststyrelsen för vidarebefordran, om så kan ske, till adressaten eller — om försändelses befordran till adressaten anses icke böra äga rum — för återställande till avsändaren.

Riksarkivet erinrar, att det material, varom här vore fråga, utgjordes av rent privata meddelanden. Enligt riksarkivets mening borde obetingat särskilda åtgärder vidtagas för att förhindra missbruk av detsamma. Å andra sidan kunde knappast heller förnekas, att materialet — tillkommet under

en allvarlig brytningstid och hopsamlat av organ, vilkas uppgift varit att förhindra brott mot rikets säkerhet — kunde komma att i framtiden tilldraga sig ett betydande intresse från historievetenskapens sida. Härefter uttalas följande.

I fråga om postförsändelserna kan man i högre grad än i fråga om övriga handlingar göra en enskild äganderätt gällande. Då därjämte samlingen av omhändertagna postförsändelser numera förminskats, har dess värde för forskningen därigenom i samma mån reducerats. Om breven för obegränsad framtid kvarbliva i en statlig myndighets vård och beredas allt det skydd mot missbruk, som ligger däri, att de undantagas från forskning under en rikligt tillmätt tidrymd, förslagsvis 70 år, den vanliga sekretess-tiden för folkbokföringsmaterialet, och samtidigt den enskilde avsändarens rätt att återfå sina försändelser bibehålles, har emellertid samma hänsyn som i många andra fall tagits till kravet på skydd för privata angelägenheter.

Beträffande frågan, huruvida materialet i sin nuvarande omfattning är av det intresse, att det motiverar de omtalade åtgärderna, må framhållas, att korsband kunna uteslutas. Det torde vara tillfyllest, att ett eller flera exemplar av varje trycksak införlivas med offentliga samlingar. Vad angår värdet ur vetenskaplig synpunkt av de övriga försändelserna, torde det vara uppenbart, att detta material trots det tillfälliga urvalet måste vara av stort värde för representativa undersökningar av stämningssläget inom vissa kretsar under världskriget och dessutom kan belysa särskilda förhållanden, som ej komma till synes i det i arkiven vanligen förvarade officiella aktmaterialet.

Riksarkivet har full förståelse för spörsmålets säregna och ömtåliga natur, och vill därför icke i denna punkt komma med ett preciserat förslag.

Enligt riksarkivets mening väga de betänkligheter, som här göra sig gällande, betydligt lättare när man skall fatta ståndpunkt till frågan, huruvida telegramkopiorna och rapporterna över avlyssnade telefonsamtal för framtiden böra bevaras i offentlig ägo. Samtidigt synas riksarkivet de skäl, som i detta fall tala för ett sådant förfarings sätt, vara starkare. Värdet av dessa handlingar ur ovan angivna synpunkter är nämligen större, då samlingen hittills är fullkomligt obruten. Riksarkivet behjärtar dock till fullo nödvändigheten, att också beträffande detta material sådana åtgärder vidtagas, att en betryggande säkerhet mot missbruk uppnås. Det bör alltså på samma sätt, som föreslagits i fråga om postförsändelserna, hållas hemligt under en tid av sjuttio år.

Av registren har den sakkunnige av postala skäl från förstöring undantagit endast registret över granskade postförsändelser. Enligt riksarkivets mening bör man även bevara registret över de i riket utfärdade förordnandena angående kontrollen, i vilket register en väsentlig del av verksamheten inom säkerhetstjänstens trafikkontroll redovisas. Vad beträffar registren över telegram- och telefonkontrollen, blir avgörandet beroende av vilket förfarings sätt, som kommer att tillämpas på det material, till vilket de hänföra sig.

Utredning rörande de hos allmänna säkerhetstjänsten kvarliggande breven.

På min anmodan har inom allmänna säkerhetstjänsten beträffande de hos säkerhetstjänsten den 30 juni 1945 kvarliggande breven verkställts utredning rörande orsakerna till brevens kvarhållande. Antalet av nämnda brev uppgår till mellan 90 och 95 tusen, av vilka omkring $\frac{1}{3}$ inrikes och $\frac{2}{3}$ utri-

kes post. Breven äro registrerade å registerkort, ordnade alfabetiskt efter adressaternas namn utan hänsyn till tiden för omhändertagandet. Vid undersökningen har för varje bokstavsserie uttagits ett visst antal registerkort. Sammanlagt ha 27 500 sådana kort undersökts, därav 10 200 avseende inrikes och 17 300 avseende utrikes post. Efter de å registerkorten gjorda anteckningarna ha breven sammanförts i grupper med hänsyn till orsaken till brevens kvarhållande. I betraktande av antalet undersökta brev och undersökningsmetoden torde resultatet få anses representativt för hela materialet. Försändelsernas fördelning framgår av följande sammanställning.

A. Inrikes post.

1. Försändelser med militära uppgifter:
 - a) som ej vidare ha aktualitet t. ex. uppgifter om truppsammandragningar, manövrer, ca 9 800 eller 96 % av de granskade inrikesförsändelserna,
 - b) som fortfarande äro av betydelse t. ex. uppgifter om hemliga flygfält, luftbevakningsstationer, befästningsanläggningar, ca 240 eller drygt 2 % av de granskade inrikesförsändelserna.
2. Försändelser, som stoppats av olika skäl, såsom brev med uppgifter av spionkaraktär, brev, vari postkontrollen röjts, brev från norska flyktingar till adressater vid svensk-norska gränsen och avsedda att smugglas in i Norge, vilket vid upptäckt i Norge kunnat medföra risk för repressalier, ca 160 eller knappt 2 % av de granskade inrikesförsändelserna.

B. Utrikes post.

1. Försändelser med militära uppgifter:
 - a) som ej vidare ha aktualitet, ca 3 700 eller 22 % av de granskade utrikesförsändelserna,
 - b) som fortfarande äro av betydelse, ca 160 eller 1 % av de granskade utrikesförsändelserna.
2. Flygfoton och därmed jämförbara fotografier, ca 1 140 eller 6,6 % av de granskade utrikesförsändelserna.
3. Försändelser med starka uttryck för nationell självuppgivelse, särskilt under de första krigsåren, ca 310 eller 1,8 % av de granskade utrikesförsändelserna.
4. Försändelser till Tyskland och andra axelmakter med kritik av den politiska regimen därstädes, ca 980 eller 5,7 % av de granskade utrikesförsändelserna.
5. Försändelser till Tyskland och andra axelmakter, vari avsändaren givit uttryck för en nazistisk eller prononcerad protysk inställning (presumtiva femtekolonnare), ca 1 000 eller 5,8 % av de granskade utrikesförsändelserna.
6. Försändelser innehållande grovt smädliga uttalanden om adressatländers statsöverhuvuden eller ledande män eller uttalanden av för deras nationalära synnerligen kränkande art, ca 1 040 eller 6 % av de granskade utrikesförsändelserna.

7. Försändelser, speciellt till västmakterna, innehållande uppgifter eller påståenden, som ej lämpligen bort komma till axelmakternas kännedom, men som på grund av de postala befordringsvägarna måste passera Tyskland och där kunnat bliva föremål för censur, ca 1 430 eller 8,3 % av de granskade utrikesförsändelserna.
8. Försändelser innehållande beskyllningar mot Sverige för oneutrala handlingar t. ex. livsmedellexport till Tyskland och transitotrafik samt med missvisande påståenden om landet, ca 1 420 eller 8,2 % av de granskade utrikesförsändelserna.
9. Försändelser innehållande uppgifter om Sveriges ekonomiska försvarsberedskap t. ex. viktigare industriella anläggningars produktionskapacitet, lejdtrafiken, livsmedelsläget speciellt åren 1940 och 1941, ca 850 eller 4,9 % av de granskade utrikesförsändelserna.
10. Försändelser, vilka innefatta ett stimulerande eller en effektivisering av den utländska propagandan t. ex. genom rekvisition av propagandalitteratur, lyssnarbrev till radiostationer med propagandautsändningar, vari avsändaren omtalar vid vilka tider vederbörande station bäst höres, 2 960 eller 17,1 % av de granskade utrikesförsändelserna, därav 2 770 avseende nazistisk propaganda.
11. Försändelser av spionkaraktär eller försändelser innefattande påstående, att viss identifierbar person skulle tillhöra motståndsrörelsen i ockuperade länder eller ytterlighetsparti, i regel kommunistpartiet, ca 300 eller 1,7 % av de granskade utrikesförsändelserna.
12. Försändelser adresserade till axelmakterna eller av dem ockuperat område, vilka inställts av humanitära skäl, ca 860 eller 5 % av de granskade utrikesförsändelserna.
13. Försändelser uppammande rashets, ca 100 eller 0,6 % av de granskade utrikesförsändelserna.
14. Försändelser, som röjt svensk censur, ca 140 eller 0,8 % av de granskade utrikesförsändelserna.
15. Försändelser, som inställts av diverse orsaker, ca 560 eller 3,3 % av de granskade utrikesförsändelserna.
16. Försändelser, som delvis inställts av någon förut nämnd orsak, ca 210 eller 1,2 % av de granskade utrikesförsändelserna.

*Före-
draganden.*

I 2 § lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. medgavs — under förutsättning att det befanns erforderligt för att hindra att obehörig erhöles kännedom om förhållanden, vilkas meddelande till främmande makt kunde skada rikets försvar eller folkförsörjning eller dess vänskapliga förbindelser med främmande makt, eller för att vinna utredning om obehörigt utforskande av sådant förhållande eller om överbringande till obehörig av meddelande därom — bland annat att föremål finge tagas i beslag samt expediering av postförsändelse inställas eller fördröjas. Av övergångsbestämmelserna till lagen torde få anses framgå, att åtgärder, som beslutats med stöd av lagen, icke finge upprätthållas längre tid än lagen ägde giltighet.

I samband med lagens upphörande den 30 juni 1945 uppkom frågan, hur man borde förfara med de brev försändelser, som med stöd av lagens bestämmelser omhändertagits av allmänna säkerhetstjänsten. Frågan behandlades av Kungl. Maj:t, som genom beslut den 29 juni 1945 anbefalldes säkerhetschefen att tillse, att brev, som innehölle penningar, värdehandlingar eller värdeföremål i övrigt, vidarebefordrades till adressaten, att försändelser, vilka innehölle från utlandet ankomna kartor, överlämnades till försvarsstaben, samt att övriga försändelser, i den mån desamma av vederbörlig avsändare efterfrågades, på begäran av denne antingen återställdes till avsändaren eller vidarebefordrades till adressaten. Förstnämnda grupp av brev har därefter av säkerhetstjänsten överlämnats till generalpoststyrelsen, som vidareexpedierat breven. Försändelser, innehållande kartor, ha i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut omhändertagits av försvarsstaben. Övriga försändelser finnas alltjämt i säkerhetstjänstens förvar. Hos generalpoststyrelsen har efter meddelandet av Kungl. Maj:ts beslut reklamation eller annan förfrågan rörande dessa brev icke i något fall förekommit.

Den sakkunnige föreslår, att de hos allmänna säkerhetstjänsten kvarliggande breven förvaras intill utgången av året näst efter det, under vilket parlamentariska undersökningskommissionen slutfört sitt uppdrag och Kungl. Maj:ts beslut i anledning därav meddelats samt, för den händelse därav föranledes ytterligare prövning, slutlig sådan prövning skett. Efter denna tidpunkt skulle breven förstöras. I fråga om värdeförsändelse anser dock den sakkunnige, att såsom tidigaste tidpunkt för förstörandet bör bestämmas den 1 januari 1949. Samtliga registerkort skulle emellertid i postverkets intresse förvaras enligt samma grunder som andra arkivalier.

Generalpoststyrelsen förordar i sitt yttrande över den sakkunniges förslag, att breven överlämnas till styrelsen för vidarebefordran till adressaten eller — om detta anses icke böra ske — för återställande till avsändaren. Riksarkivet åter företräder i sitt utlåtande närmast den uppfattningen, att breven böra arkiveras.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit har jag funnit erforderligt upptaga frågan om hur med breven bör förfaras till ytterligare övervägande. Tvångsåtgärder beträffande dessa äga icke längre bestånd, enär breven efter reklamation utlämnas till avsändaren eller vidarebefordras till adressaten. Spörsmålet är emellertid, huruvida positiva åtgärder skola vidtagas för försändelsernas vidarebefordran eller, om så ej sker, hur länge breven skola förvaras, huruvida de skola efter viss tid förstöras eller om de skola behandlas som arkivalier.

Ett skäl, som onekligen kan anföras för att försändelserna böra vidareexpedieras, är att de mot betalning medelst frankotecken överlämnats till postverket för befordran. Å andra sidan föreligga åtskilliga omständigheter, som tala emot ett sådant tillvägagångssätt. Ur rent formell synpunkt kan framhållas, att enligt gällande bestämmelser postverket icke gentemot avsändare eller adressat bar ekonomiskt ansvar för förlust, försening eller felutlämning av vanlig — icke assurerad eller rekommenderad — postförsändelse.

En sådan formell synpunkt bör dock givetvis icke vara avgörande för frågans bedömande. Däremot synes det mig med hänsyn till den förhandenvarande situationen — då försändelser, som av speciella skäl omhändertagits av myndighet under rådande krigsläge och som i många fall bort vara adressaterna till handa för länge sedan, ligga anhopade i stor massa — befogat att bedöma spörsmålet främst ur praktiska synpunkter.

Inrikesbrevens ha i allmänhet stoppats av militära skäl. En del uppgifter av militärt innehåll äro alltjämt aktuella. Ett mycket stort antal av dessa brev har avsänts av personal vid militärförband i gränstrakterna.

Beträffande utrikesförsändelserna kan det starkt ifrågasättas, huruvida vidarebefordran bör ske av brev, som stoppats av militära skäl, framför allt om dessa skäl avse förhållanden, vilka fortfarande äro av betydelse. Mindre lämpligt synes även vara att nu expediera försändelser adresserade till tidigare tyska myndighetspersoner eller ledande nazister. Detta gäller även brev ställda till utländska under kriget verksamma propagandaorgan. Försändelser, som under gamla adresser nu skulle sändas till centraleuropeiska länder — där stora folkomflyttningar ägt rum både under och efter kriget — torde i ett synnerligen stort antal fall vara obeställbara.

Brevens innehåll lärer i det alldeles övervägande antalet fall numera vara utan betydelse för adressaterna. I den mån tilltänkta affärstransaktioner på grund av brevens kvarhållande icke kommit till stånd, torde det nu i allmänhet vara för sent att härutinnan vidtaga rättelse. Även om frågan, hur med breven skall förfaras, är i viss mån tveksam, anser jag, att övervägande skäl tala för att brev, som på grund av med kriget sammanhängande förhållanden stoppats, i många fall för flera år sedan, ej nu böra vidarebefordras. Brevens torde emellertid icke böra undanhållas avsändare och adressater, som finna skäl efterfråga dem. Uppfattningen, att breven skulle vara att betrakta såsom arkivalier, kan jag sålunda icke dela.

Jag hyser alltså den meningen, att breven böra bevaras under skälig tid, förslagsvis till den 1 juli 1949. De brev, som då ej efterfrågats, böra förstöras.

Om riksdagen ej uttalar erinran mot detta förslag, har jag för avsikt att vidtaga åtgärder för att i samband med säkerhetstjänstens avveckling breven jämte tillhörande registerkort överlämnas i postverkets vård med förordnande, att brev, som efterfrågas av reklamant, skall utlämnas till denne, samt att de brev, som icke efterfrågats före den 1 juli 1949, skola förstöras.

Vid kommunikationskontrollen i övrigt erhållet material torde efter beslut av Kungl. Maj:t böra vid lämplig tidpunkt förstöras.

Hemställan.

Under återopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader till särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av spioneri m. m.* å riksstaten för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 1 800 000.

Med bifall till vad föredragande statsrådet sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Hedfors.
